

Computer Mediated Communication for Raising Cultural Awareness between Cultures

Glden Tm^a & Simla İmez^b

Abstract

Computer Mediated Communication (CMC) offers language learners genuine communication opportunities where language is the means and not the end of the process. This paper argues that CMC can be utilised as a useful tool to raise cultural awareness between the members of two non-native English speaking cultures using English as the medium of communication. This study explores the nature of e-mail exchange between Turkish and Belarusian language learners over the course of seven weeks. The findings point out that the participants choose to inform the members of the other culture about their practical daily life experiences as members of that culture rather than providing them with information that is more typically accessible via the Internet; and that the participants value the information from the members of that culture from their experiences as members as accurate and efficient to learn about a culture. Thus, this study suggests that CMC can be a beneficial tool to raise cultural awareness as well as providing language practice.

Key Words: Computer Mediated Communication, e-mail exchange, cultural awareness

Kültürler Arası Farkındalık Yaratmak İçin E-Postayla İletişim

zet

Dil öğretiminde Bilgisayar Destekli İletişim (CMC) öğrencilere dilin amaç değil araç olarak kullanıldığı gerçek iletişim için fırsatlar sunmaktadır. Bu alışma, anadili İngilizce olmayan iki kültür arasında, kültür farkındalığı yaratmak için, iletişimin İngilizce sürdürüldüğü CMC'den yararlanılabileceğini öne smektedir. Bu amaçla bu araştırmada Türk ve Beyazrusya'lı katılımcılar arasında yedi hafta süreyle devam etmiş olan elektronik posta yoluyla iletişimin sonuçlarını incelemektedir. Bulgular, katılımcıların birbirlerine yolladıkları elektronik postalarda birbirlerine kültürleriyle ilgili verdikleri bilgilerin, internette elde edilebilecek gibi bilgiler yerine, içinde buldukları kültürde edinmiş oldukları bireysel, günlük deneyimlerinden bahsetmeyi seçmiş olduklarını göstermektedir. Bulgular aynı zamanda, katılımcıların bu bilgileri doğru ve etkili olarak değerlendirdikleri ve bir kültürü tanımak için önemli olarak gördüklerini göstermektedir. Bu nedenle bu alışma CMC'nin dil öğreniminde sadece

^aYrd. Doç. Dr., Çukurova Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Adana.

^bđr. Gör. Dr., Çukurova Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Adana.

dil kullanımı sağlamak amacıyla değil, aynı zamanda kültür farkındalığı yaratmak için de kullanılabilirliğini öne sürmektedir.

Anahtar Sözcükler: Bilgisayar destekli iletişim, elektronik posta ile iletişim, kültür farkındalığı

Giriş

Oldukça yakın zaman önce kullanıma sunulmuş olmasına rağmen internet insan hayatının büyük bir parçası haline aldı. İnternet'in yaygın olarak kullanılmasının ardındaki en önemli etkenlerden biri olan kolay bilgi erişimi, bu bilginin çoğunlukla yüzeysel ve eleştirel bakış açısından yoksun olması nedeni ile, dikkatle değerlendirilmelidir. Bu özellikle de farklı kültürler, ülkeler, milletler için bulunan bilgilerin önyargılar yaratmasına neden olabileceği için önemlidir. İnternet aynı zamanda, bilgisayar destekli iletişim (CMC) ile farklı kültürler arasında iletişim sağlama özelliği ile bu kültürlere mensup bireyler arasında iletişim kurulmasını sağlayarak bu kültürler arasında derinlemesine bilgi edinilmesi ve olası önyargıların aşılması için de olanak sağlamaktadır. Bu çalışmada, Türk ve Beyaz Rusya'lı katılımcılar arasında kültür farkındalığı yaratmada elektronik posta ile kurulan iletişimin rolü araştırılmaktadır.

Alan Tarama

Bilgisayar ve İnternet sadece bireysel öğrenim için değil, örgün öğrenim içinde de kullanılmaktadır. Dil öğretiminde internetten, dili araç değil amaç olarak kullanmak, öğrenci motivasyonunu arttırmak, yazma becerilerini geliştirmek, otonom öğrenimi arttırmak da dahil pek çok amaç için faydalanılmaktadır (Warschauer et. al., 2002; Carter, 1998; Skinner ve Austin, 1999).

Bütün bunların yanı sıra, dil öğretiminde CMC'den, ve elektronik posta iletişiminden sıklıkla yararlanılmaktadır. Elektronik posta iletişiminin kullanım amaçları arasında, yazma becerilerini geliştirmek (Warschauer 2002), öğrenci grup dinamiklerini harekete geçirmek (Sanchez-Castro 2007), uzaktan öğretim (Sanchez-Castro 2007) gibi farklı alanlara yönelik amaçlar bulunmaktadır. CMC, dil öğretiminde genel sınıf prosedürlerinin bir parçası olan dilin gerçek iletişim için kullanılması sonucuna yönelik olarak, gerçek iletişim sağlama potansiyeli nedeniyle, bilgi alışverişine yönelik olarak öğrencilere öğrenme süreçlerinde daha aktif rol oynama fırsatı vermektedir (Mansor 2007). Bu amaca yönelik olarak genellikle öğrenilen dilin konuşulduğu kültürün mensuplarıyla elektronik posta alışverişi kullanılmaktadır (Hirvela , 2006;

Hauck, Youngs, 2008). Ancak, İngilizce uluslararası dil olarak, lingua franca, kabul görmekte ve sadece anadili İngilizce olan kültürlerle değil, bütün kültürlerle iletişim kurmak için kullanılmaktadır. Bu nedenlere, CMC'den farklı kültürler arasında iletişim kurmak, kültür farkındalığı ve karşılıklı anlayış geliştirmek için de faydalanılabilmektedir.

Çalışma ve Hedefleri

Bu çalışma elektronik posta ile İngilizce iletişimin anadili İngilizce olmayan iki kültür arsında kültürel farkındalık yaratmadaki rolünü araştırmaktadır. Bu amaçla, Beyaz Rusya Ekonomi Üniversitesi, Yabancı Dil bölümünden dokuz öğrenci ve Çukurova Üniversitesi, İngilizce öğretmenliği bölümünden 21 öğrenci gönüllü olarak bu çalışmaya katılmışlardır. Elektronik posta alışverişi Türkçe öğrenmekte olan Beyaz Rusya'lı öğrenciler için hedef kültür ile iletişim; İngilizce öğretmenliği öğrencileri olan Türk katılımcılar için ise hedef dil kullanımı sağlamaktadır.

Katılımcılara elektronik posta ile birbirleriyle iletişime geçmeden önce diğer kültür hakkında ne kadar bilgi sahibi olduklarını görmek için anket verilmiştir. Bu ankette, diğer kültürde din, dil, eğitim, çok kültürlülük, edebiyat, medya, yönetim sistemleri ne bildikleri sorulmuştur. Anketin hemen ardından yedi hafta boyunca bu yedi konu ile ilgili olarak katılımcılar birbirlerini elektronik posta yoluyla bilgilendirmişlerdir. Yedi haftanın sonunda ise katılımcılara ikinci bir anket verilerek bu iletişim hakkındaki düşünceleri sorulmuştur. Bu çalışmada katılımcıların her iki ankete verdikleri yanıtlar ve elektronik postaların içerikleri analiz edilmiştir

Bulgular

İlk ankete verilen cevaplar katılımcıların yukarıdaki konularda internet'in sağladığı bilgilerden faydalandıklarını göstermektedir. Bu cevaplar, kısıtlı, yüzeysel, zaman zaman da önyargılı değerlendirmeler içermektedir. Yukarıda belirtilen yedi konudan ilki olan din konusunda öğrenciler ankette bu Ülkelerdeki en yaygın inanç sistemlerini belirtmişler ancak bu ülkelerde mensubu bulunan diğer dinlerden bahsetmemişler yada bu dinlere dair ne kadar bilgi sahibi olduklarını belirtmemişlerdir. Yapılan elektronik posta alışverişinde ise Beyaz Rusya'lı katılımcılar kendi kültürlerinde yer alan diğer inanç sistemlerinden bahsetmişler, buna karşılık Türk katılımcılar, dini bayramlarda yer alan geleneksel kutlamalarla ilgili detaylı bilgi vermişlerdir.

Dil konusunda ise anketlere verilen cevaplarda ağırlıklı olarak, kullanılan alfabeler, bu dili konuşan insan sayısı, bu dillerin konuşulduğu coğrafi bölgeler yazılmış, verilen cevaplarda istatistik bilgileri görülmüştür. Beyaz Rusya'lı katılımcıların göndermiş oldukları elektronik postalarda ise kullanılan dilin aynı dil ailesine mensup olan diğer dillerle ilişkisi ve bu dildeki ses sistemlerinden bahsedilmiş; benzer şekilde, Türk katılımcılar da kendi dillerinin ses sistemlerinden, gramer yapılarından örnekler vermişlerdir.

Eğitim ile ilgili anket sorularına verilen cevaplar çoğunlukla eğitim sisteminin kaç aşamalı olduğundan, zorunlu eğitim süresinden, sunulan yüksek öğretimden ve mesleki eğitimden bahsedilmiş, bu bilgilerin yine istatistiki bilgiler olduğu görülmüştür. Beyaz Rusya'lı katılımcılar göndermiş oldukları elektronik postalarda yüksek öğretim üzerine yoğunlaşmış, üniversite sistemlerinden ve üniversite öğrencisi olarak kendi tecrübelerinden bahsetmişlerdir. Buna karşılık, Türk katılımcılar üniversite öğrencisi olarak yaşadıkları deneyimlerin yani sıra ilk öğretim eğitim sürecinde günlük hayata dayalı pratikler doğrultusunda yazmışlardır.

Çok kültürlülük konusunda ankete verilen cevaplar yukarıdaki konularda olduğu gibi derinlikten yoksun olmakla birlikte, önyargıları da barındırmaktadır. Bu alandaki elektronik postalar bu ülkelerdeki varolan farklı kültürlerle ve komşu ülkelerde olan kültürlerle olan bağlara odaklanmaktadır.

Son olarak ankette edebiyat alanında sorulan soruya çok fazla cevap verilmemiş, verilen cevaplar da yine yüzeysel olmuştur. Özellikle Türk öğrenciler tarafından pek çok yazar ve şair ismi verilmiş, ancak bu isimlerle ilgili olarak katılımcıların ne kadar bilgi sahibi oldukları belirtilmemiş, isimler uzun listeler halinde verilmiştir. Elektronik postalarda ise, her iki grup da, edebiyattan değil geleneksel sanatlardan ve halk edebiyatından bahsetmeyi seçmişlerdir.

Son iki konu olan medya ve yönetim sistemlerinde ise katılımcılar, bu alanlar diğerleri kadar günlük yaşamlarındaki tecrübelerinde yer tutmadığından, diğer konulardan farklı olarak kendi deneyimlerine değil, istatistiki, ansiklopedik bilgilere dayalı elektronik postalar göndermişlerdir.

Verilen ikinci anketteki cevaplar katılımcıların CMC'nin, iletişime dayalı doğası gereği, o kültüre mensup kişiler tarafından dorudan verilen bilgilerin doğru ve etkili olduğunu düşündüklerini göstermektedir. Katılımcılar

edindikleri deneyime dayalı bilgilerin o kültüre ait bakış açısını ve yaşamı yansıttığını, bu nedenle CMC'yi faydalı bulduklarını belirtmişlerdir.

Sonuç ve Öneriler

Bulgular CMC'nin kültürel farkındalık yaratmakta faydalı olduğunu göstermektedir. Her iki grubun katılımcıları da elektronik postalarda, konu elverdiğince, günlük yasama dair edindikleri tecrübelerden ve bakış açılarından hareketle bilgi vermeyi seçmişlerdir ve benzer şekilde edindikleri bilgileri doğru ve etkili olarak değerlendirmişlerdir.

İlk anketteki yüzeysel ve zaman zaman yanlış bilgilerin aksine CMC ile kurulan iletişimdeki katılımcılar ortak noktalardan hareketle kendi tecrübelerini ve bakış açılarını yansıtmışlardır ki bu tur bir yaklaşım kültürler arası iletişim ve karşılıklı anlayış kurmada önem taşımaktadır. Bu nedenle, bu çalışmanın bulguları CMC'nin İngilizce öğretiminde yalnızca dil öğretim yöntemlerine yada öğrenilen dilin kültürüne yönelik olarak değil, İngilizce'nin lingua franca rolü doğrultusunda, farklı kültürlerden öğrencilerle kültürel farkındalık yaratmak için önemli bir araç olduğunu göstermektedir.

Introduction

Although World Wide Web (WWW) has been invented just over a decade, it is now an essential component of everyday life. One of the most commonly used feature provided by the Internet is the easy access to information. Yet, this also entails dangers to the Internet users unless they are critical about the information retrieved, which is more likely to lack an in-depth and critical approach to the subject of inquiry. Even more so, if their search is about different cultures and countries, since, there is a danger of taking stereotypical information for its face value. On the other hand, the Internet can also serve to remove the stereotypes and provide the users with the insights of the members of that culture through providing genuine communication between the members of different cultures via Computer Meditated Communication (CMC). In the case of this study, cultural awareness via e-mail exchange between Turkish participants, studying English language teaching and Belarusian participants, learners of Turkish language, is investigated.

The Internet and CMC in Formal Education

The Internet is not only used for informal learning experiences but also as part of formal education. Although a relatively new aspect of our lives, computers have been adapted soon after its invention as a part of educational settings and educational research. The Internet in particular offers a wide range of uses for language learners from discussion boards, student collaboration, to providing authentic language, audience, and a purpose for the students to increase student motivation, to develop writing skills, promoting learner autonomy, and so on (Warschauer et. al., 2002; Carter, 1998; Skinner and Austin, 1999). However, as Timucin (2006) remarks, Computer Assisted Language Learning (CALL) is an interdisciplinary issue, and as such, it involves other aspects as well as language learning methodologies.

Within the broader study of CALL, Computer Mediated Communication or e-mail exchange has been made use of extensively in language education. Although it is used mainly for developing writing skills (Warschauer 2002), CMC has been made use of in a wide range of areas from fostering learner group dynamics (Sanchez-Castro 2007) to distance education (Luppicini, 2002). Since CMC promotes “active engagement, discovery learning, sociocultural context, and co-construction of knowledge in knowledge communities or communities of practice” (Luppicini, 2002: 89) through interaction, CMC results in more active students, who inquires and provides more in their writings since e-mail exchange provides the students with opportunities in foreign language teaching for genuine communication (Mansor 2007).

Therefore, it is not surprising that CMC is made use of for creating opportunities for the language learners to communicate with each other, without the risks involved in face-to-face classroom interaction; and with the members of the target culture (Hirvela , 2006; Hauck, Youngs, 2008). Nonetheless, the role of English as an international language, lingua franca, has long been acknowledged. Hence, it bears great potential to build communication and understanding between two cultures, the members of which are EFL learners/speakers, using English as the medium. Thus, CMC also serves to increase social awareness (Belisle 1996). We believe that CMC bears a great potential in raising cultural awareness, as well as its uses in ELT methodology

as reviewed above. Thus, this study explores the issue of raising cultural awareness in two non-native speaker contexts through CMC.

Study

Purpose of the Study

The aim of this research is to inquire about the effect of e-mail exchange in raising cultural awareness in the contexts of Turkey and Belarus. Nine students from Foreign Language Department at Belarus State Economic University, Belarus, and 21 students enrolled in the Culture course at ELT department, Cukurova University, Turkey, participated in this study. Belarusian students are studying Turkish, thus, CMC provided access to target culture for these participants, while providing the use of target language, English, for the Turkish participants. The participants were selected on voluntary basis to answer the question "Is CMC beneficial in raising cultural awareness between two non-native English speaking cultures?"

Method of Study

This study adopts a qualitative approach since data collected and analysed calls for content analysis of the e-mails exchanged and the responses to the questionnaires with open questions. The participants' answers to questionnaire 1 and the themes emerging from e-mails are also presented with their frequencies for the purposed of providing the reader with a broader picture.

Procedure

The study was conducted over a period of seven weeks. At the beginning of the study, the participants from both countries were e-mailed questionnaire 1 to find out about their present information on the other culture, which inquired about the participants' present information on the religion, language, education, multiculturalism, literature, media, and government systems of the other culture. These seven topics were later used as prompts to initiate the e-mail exchange between the participants in groups of 5-6. On each week, the participants were asked to exchange e-mails on one of the above topics. Each member of the groups read and responded to the emails collectively. At the end of the course, the students were given a second questionnaire investigating whether or not they found CMC to be beneficial in

learning about the other culture and their perception of the role of e-mail exchange in raising cultural awareness

Research Instruments

Prior to the written interaction between the Belarusian and Turkish participants, both groups were given a questionnaire as a baseline to find out about their awareness of the two mentioned cultures. At the end of the study the participants were given the second questionnaire to investigate their evaluation of the e-mail exchange. Furthermore, the content of the emails were analysed to find out about the nature of the information exchanged, as it was anticipated that it would provide data on the role of the e-mail exchange in raising cultural awareness since the contents of the emails were decided upon by the participants themselves.

Findings

Before and During E-mail Exchange

The responses to the first questionnaire show that the participants do not have an in-depth knowledge about the other culture, as anticipated. Although they provide answers to the questions about the seven topics mentioned above, their answers lack the in-depth understanding about that culture and have statistical, and at times stereotypical information available to the Internet users.

Through CMC, however, it is found out that the participants utilised CMC to give / receive in-depth, detailed information about their culture, along with the unique insiders' perspective as the members of that culture. Using the opportunity of genuine communication with each other, the participants chose to provide information and inquire about more practical, everyday knowledge the other party could provide them from the insiders' perspective. It is also found out that the e-mails on the media and governmental systems failed to provide the insight and the first-hand experience that the e-mails on other topics reflected. Below, the student responses to the first questionnaire and the contents of the e-mails exchanged are presented for each of these topics.

1. Religion

The participants' responses to the question "What is/are the religion(s) practiced in Belarus/ Turkey and what do you know about it/ them?" reveal that the participants already have an awareness of the faith systems practiced in these countries. However, this awareness is rather limited. The Belarusian

participants respond to this question as “Islam”, while the response from the Turkish participants is “Orthodox Christianity”. Although the responses reflect recognition of the major belief systems in both countries, they fail to recognise other religions practiced. Similarly, the responses do not provide any clues on whether or not the participants are in any way familiar with these religions and their practices.

It is no surprise, therefore, that the participants take this opportunity to provide the members of the other culture with detailed insight on these issues. The emails exchanged give a detailed account of the practiced religions. The Belarusian participants choose to emphasise the practice of other religions in their culture:

Over its entire history, Belarus has been at the junction where two worlds, two cultures and ideologies met. This has defined its unique cultural and historical position in Europe. The Belarusian nation's culture has been enriched with achievements of other cultures absorbing primarily the values that could be adapted to the local environment. Traditional religions played an important role in developing general culture of the Belarusian nation.

...

Many Roman Catholic Churches in Belarus are the centers of not only religious, but also cultural and educational life. The Church of Saint Simon and Helena in Minsk became one of such centers (Sunday schools for children and adults, youth societies).

...

Followers of the Judaism were known in Belarus as far back as in the 9-13th centuries. The second half of the 17th and first half of the 18th centuries saw the most powerful inflow of the Jewish population to Belarus.

...

Islam propagated in Belarus in 14-16th centuries. The Grand Dukes of Lithuania who invited Moslem Tatars from the Crimea and Golden Horde to protect the state frontiers promoted that process. Since the 14th century, the Tatars were offered a settled way of life, state ranks and offices.

Turkish participants, on the other hand chose to focus on religious celebrations in their own experiences that have become a part of the culture:

In Turkey, where Ramadan celebrations are infused with more national traditions, and where country-wide celebrations, religious and secular alike, are altogether referred to as Bayram, it is customary for people to greet one another with "Bayramınız Kutlu Olsun" ("May Your Bayram Be Celebrated"), "Mutlu Bayramlar" ("Happy Bayram"), or the more quaint "Bayramınız Mübarek Olsun" (May Your Bayram Be Holy", i.e. "Holy Bayram Upon You"), while enjoying a number of local customs.

...

It is a time for people to attend services, put on their best clothes (referred to as "Bayramlık", often purchased just for the occasion) and to visit all their loved ones (such as friends, relatives and neighbours) and pay their respects to the deceased with organized visits to cemeteries, where large, temporary bazaars of flowers, water (for watering the plants adorning a grave), and prayer books are set up for the three-day occasion

...

It is regarded as especially important to honour elderly citizens by kissing their right hand and placing it on one's forehead while wishing them Bayram greetings. It is also customary for young children to go around their neighbourhood, door to door, and wish everyone a happy Bayram, for which they are awarded candy, chocolates, traditional sweets such as Baklava and Turkish Delight, or a

small amount of money at every door, almost in a Halloween-like fashion.

It is safe to argue at this point that the participants embrace CMC as an opportunity to gain and raise awareness on this topic, providing in-depth information along with the examples of actual practices they have been experiencing from unique perspectives of insiders.

2. Language

The participants' answers to Questionnaire 1 demonstrate statistical and factual knowledge about the languages. Table 1 shows that the most common theme in the answers to this question is the alphabet used in these languages, followed by the speakers and geographical area in which that language is spoken. Yet, when it comes to learn from each other about their languages, the respondents choose to provide a more in-depth perspective to the other party. The information exchanged about languages spoken in each culture includes the below themes as well as a brief overview of the grammatical and phonetic systems.

Table 1: Responses on language and language policy

What do you know about Belarusian/ Turkish language , and language policies in Belarus/ Turkey?	
<i>Theme</i>	<i>Frequency</i>
Alphabet	10
Speakers	7
Geographical area in which the language is spoken	6
Language family	1
Historical development of the language	1

Again, the responses to the first questionnaire are rather limited to statistical and encyclopaedic knowledge. The most common response is the alphabet, i.e. Turkish language uses Latin alphabet and Belarusian language uses Cyrillic alphabet, followed by the number of the speakers of these languages, accessed via the Internet.

While one response to the questionnaire refers to the language families, the e-mail received from the Belarusian participants regarding

languages and language policies give a much detailed account of this theme, building links between the Slavic languages and Belarusian. This email also emphasises the differences between native Russian and Belarusian, voicing a concern that Belarusian is losing influence as the official language is Russian. This group moves on to give information on the phonetics of their language:

Belarusian has 5 vowel phonemes /i/, /e/, /a/, /u/, /o/. The vowels /o/ and /a/ are distinguished only in stressed positions. Unstressed /o/ becomes /a/. The vowels /i/ and /e/ are also distinguished only in stressed position. In unstressed positions, /e/ becomes /i/. Belarusian has 38 consonant.

In response, the Turkish participants also choose to provide information on the phonetics together with the grammatical structure of their language:

There is another interesting letter which is called "the soft g". This symbol is created by adding a cedilla this time to the top of the letter "g". The reason why it is called "the soft g" is the fact that you prolong the preceding vowel when there is a "soft g", in a way softening the utterance. To give you an example and let's kill two words, (ooppss) birds with one stone here; every foreigner, at least at the beginning, finds it very difficult to say "thank you" in Turkish, "tesekkur ederim". Instead, there is a more friendly and easier way, that is, by saying "sagol", and the "g" here is a "soft g" and it is described with a cedilla dot on its top. So, you read it as "saaol" by prolonging the "a" sound, making it as if it were double. "Saaol", "Thanks". ...The reason why we do not put these letters right here on this section is that your browser might not support Turkish characters and you may find totally irrelevant letters if not signs instead.

...

Turkish is an agglutinative language, meaning a fairly large number of affixes in Turkish may be added to the root; each affix has one meaning or grammatical function and retains its form more or less unaffected by the morphemes surrounding it. This term is traditionally used in the typological classification of languages. Turkish. To put it more simply, there are suffixes added to the stem of the words to generate new words or even sentences.

Similar to the contents of the e-mails exchanged, the information on this topic reflects the participants' own experiences, values, and insider perspectives. The e-mail from the Belarusian group, reflect their perspective regarding the perceived role of their language in relation to other languages by the Belarusian participants. It is safe to claim that this perspective is unique to the native speakers of that language.

Since the participants are students of language, they also chose to give information to each other on the linguistic aspect of their languages, i.e. phonetic and grammatical structure of their languages. This information, however, is again, presented together with the practical, everyday information that they consider useful for the other party, where the Turkish participants provide pronunciation tips for informal greeting in Turkish.

3. Education

As the extract above shows, while the participants' knowledge of Turkish and/ or Belarusian languages were initially limited to encyclopaedic and statistical knowledge, e-mail Exchange gave the participants to provide deeper and more detailed insight into the workings of these languages as well as a more detailed account of the themes that emerged from the initial responses. Participants' answers to the question regarding education follows a similar trend, as will be discussed below.

Table 2: Responses on education

What do you know about education and policies of education in Belarus/ Turkey?	
<i>Theme</i>	<i>Frequency</i>
Three phases of school education: primary, secondary, high school	8
Compulsory education between ages of...	7
Higher education 1. public and private 2. student-exchange programmes 3. institutions, centres, and departments	5
Vocational education	4
(No) education fee	2
Pre-school education	1
Sports education	1

The most commonly referred to aspect of the educational systems of these countries in the first questionnaire is the three phases of formal education, that educational system offers primary, secondary, and high school education in both countries. The next most frequent theme is the length of time required for compulsory education, followed by the responses regarding higher education. These responses give information about the public and private universities, student-exchange programmes, and diversity of higher education programmes offered in different institutions, centres, and departments. Four responses mention the diversity of vocational education offered in both countries. It should be remarked here that these answers note short, factual information on the themes above; they do not provide detailed information on either of these aspects. Yet, the contents of the e-mails exchanged, again, provide personal, everyday experiences of the members of these cultures in relation to these topics as well as more detailed information on the themes emerging from the responses to the questionnaire. The Turkish students write on the structure of the Educational system:

The general structure of Turkish educational system is similar to that of most countries. It comprises pre-primary education, primary education, secondary and higher

education. There are many universities in Turkey. They train different trades and professions. In Turkey, it is very prestigious to be a student. Still, there is a significant number of illiterate people, especially in rural areas.

And on their experiences as students:

Students attend school in uniforms, which are usually blue or very occasionally black for public schools. The uniforms of private schools are generally more colorful and with ornament

...

At the beginning of the week on Monday mornings and at the end of the week during Friday afternoons, flag ceremonies are held with all the teachers and students present in the courtyard or playground of each school. Each morning, primary school students pledge in chorus to be honest and studious, to protect the young and respect the old, to love their country more than themselves.

...

Students show respect for their teachers by addressing them "HOCAM", which means "sir" or "teacher", or by standing up as a class when a teacher enters the classroom.

...

A special feature of primary schools is that one teacher takes care of all the students in one class, from the first grade on and continues with those children for eight years until they finish their compulsory education.

The school age population of Turkey is very large and often school buildings and teachers are insufficient to cope. This

results in two sessions of school, one in the morning and one in the afternoon.

...

Students are admitted to universities through an examination held once a year. In order to obtain a good future, students want to study in good departments at good universities. This is why they start studying for the entrance exams as much as two years in advance; generally taking private courses as well.

Similarly, Belarusian participants' email focuses on the structure of the educational system in Belarus:

In Belarus, School education falls into three levels: primary (4 years), basic (9 years) and secondary (11 years). A child can be admitted to school at 6 or 7 years of age. Basic education is compulsory for all children.

This group also moves on to giving information on the structure of the universities in Belarus stating that the universities are established in specific fields such as Agriculture University, Medical University and so on. Both Turkish and Belarusian participants also write about their experiences as university students.

Again, via CMC the participants write from an insider perspective, providing information which is not accessible via usual resources. Similar to the results of language, the nature of the information the participants exchange via e-mails is more detailed and provides first-hand experiences.

4. Multiculturalism

The small number of responses regarding multiculturalism from both groups shows a lack of information on this topic. Besides, the responses to multiculturalism reflect the superficial, at times inaccurate and stereotypical nature of the information available on World Wide Web. When inquired about the multicultural structure of the other culture, the responses reveal a great confusion, lack of in depth knowledge and a stereotypical understanding of these cultures as shown in Table 3.

Table 3: Responses on multiculturalism

What do you know about the multicultural structure in Belarus/ Turkey?	
Responses by the Turkish participants	Frequency
Belarusian , Russian ,Polish , Ukrainian ,Jewish ,other	6
Responses by the Belarusian participants	
Azerbaijan, Turkmenistan, Uzbekistan, Kurdish (but suppressed)*	1
Kurdish	1
Lack of recognition of ethnic and cultural diversity and terrorism*	2

* Participants' own wording

The few responses by the Belarusian participants' show confusion on the multiculturalism in Turkey with the Turkic countries. Furthermore, the responses reveal biased information on the current multicultural structure of Turkey. Turkish participants' responses, likewise, lack an accurate understanding of this culture, since they are limited to the names and statistical information, i.e. the population and percentage, of the mentioned ethnicities, and fail to show any insight on the role of these ethnicities in Belarusian culture.

The e-mail exchange in this topic show the participants' willingness to provide insight on multiculturalism in both countries. The Turkish participants' e-mail opens with a definition of nation:

The Turkish people are a nation defined more by a sense of sharing a common Turkish culture, than by ethnicity, religion or by being subjects to any particular country.

The e-mail then moves on to giving a comprehensive list of the ethnic groups living in Turkey, and a list of the countries the members of which have recently been migrating to Turkey or to EU via Turkey. Similarly, the information provided by the Belarusian students focus on the ethnic groups living in Belarus together with the close family ties with the neighbouring countries.

The e-mails exchanged on this topic lack the typical personal, everyday experiences of the participants as visible in other e-mails. Yet, they provide information on the multicultural structure of their cultures, which was missing in the participants' responses to questionnaire 1; and reflect the perspective of the members of that culture, e.g. adopted definitions of nation, which, we would like to argue, is invaluable especially at the face of biased information easily available. Communication between members of different cultures can prove to be of immense use to eliminate such biases and to build common ground between different cultures.

5. Literature/ Folk art

As discussed above, the information retrieved from third parties such as the Internet can be biased and inaccurate. Students' responses to the question regarding literature in questionnaire 1 show that such information can also be rich in breadth but not in depth. The exhaustive list of Belarusian writers in the responses of Turkish students denote that their familiarity to Belarusian literature is limited to encyclopaedic knowledge accessed via the Internet as shown in Table 4 below.

Table 4: Responses on literature

Each culture has its own literature. Upon this knowledge, can you give any specific example you have found very interesting in Belarusian/ Turkish literature?	
<i>Responses by the Turkish participants</i>	Frequency
Yanka Kupala and Yakub Kolas	1
Frantsysk Skaryna, Symon Polatski, Yan Chachot, Vincent Dunin- Martsinkyevich, Maksim Bahdanovich, Ales Harun, Vladimir Zylka, Kazimir Svayak, Yanka Kupala, and Yakub Kolas and the prose writers Zmitrok Byadulya and Maksim Haretski	2
Vasil Bykaŭ and Uładzimir Karatkievič .	1
<i>Responses by the Belarusian participants</i>	
Omer Hayyam, Turkish fairy-tales and the main character Nasredin Hoca	2
Turkish folk literature is very rich and comprises anonymous works of bard poets. It reflects the influence of Islam and at the same time represents universal human values.	1
Nobel prize winner Orhan Pamuk	1

The responses to this question generate names of literary figures. However, it is not clear whether the participants, especially the Turkish participants, are familiar with the works of these names or if they simply run a search engine looking for information on the target culture. The responses of Belarusian participants, on the other hand, generate less names, Omer Hayyam, Nasreddin Hoca, a fictional character of many moral stories, and Orhan Pamuk. It should be noted here that Orhan Pamuk is the only Turkish writer among these names. Omer Hayyam, though famous for his work in Turkey too as in many other countries, was not Turkish and Nasreddin Hoca stories are indeed famous examples of oral tradition, yet are not typical representatives of Turkish Literature.

Interestingly, the participants did not volunteer to provide each other with examples of or suggestions for reading lists from their literature in their e-mails. Instead, they preferred to exchange information on folk art:

The Belarusian folk art has been developing predominantly as a domestic craft and only some types of it were practiced as trade for sale. Such specifics of its existence and actually non-market orientation defined the major features of the Belarusian folk art: profound traditional nature, explicit functionality of goods, generalization of forms, reserved and predominantly geometric symbolic decor.

...

Refinement and delicacy of coloristics and ornamentation are characteristic of woven goods among which towels (rushniky) have a significant place, since Belarusians have been using them for long not only for utilitarian and decorative purposes, but also for performing important rites. Ancient rhombic and geometric motives prevail in the woven or embroidered ornament of symbolic red color.

...

A special attention was attributed to female festive clothing. Perception of a woman as a transmitter of life and home keeper significantly influenced her dress. It is characterized by more complex forms than that of a man and has an extremely ancient semantics of both components of the set and its decor.

...

Turkish folk literature is an oral tradition. It reflects the problems of people who have abandoned their nomadic lifestyles. One example of this is the series of folktales surrounding the figure of Keloğlan, a young boy beset with the difficulties of finding a wife, helping his mother to keep the family house intact, and dealing with the problems caused by his neighbours. Another example is the rather mysterious figure of Nasreddin, a trickster who often plays jokes, of a sort, on his neighbours.

...

Much of the poetry and song of the aşık/ozan tradition, being almost exclusively oral until the 19th century, remains anonymous. There are, however, a few well-known aşiks before that time whose names have survived together with their works...

Although it is not clear why the participants preferred to focus on folk art and folk literature in their e-mails rather than information on the literary works or figures or suggestions for possible literary works to read, the e-mails still reflect a detailed account of the chosen direction. Especially the emails written by the Belarusian students reflect their personal experiences of folk art.

The contents of the e-mail exchange on the topic of media and governmental system, however, fail to generate personal experiences of the participants as the members of that culture. They are rather limited to factual

knowledge on the legislation systems, election systems, names of the major printed and visual media. We would like to argue that the main reason for this is the difficulty of personalizing these topics or infusing them in one's everyday life, which has been the direction the participants chose to embark on since the very beginning of e-mail exchange.

After the E-mail Exchange

At the end of the seven-week period, the students were given questionnaire 2 asking about in what ways they found the email-exchange to be beneficial, if they at all found it beneficial. Of the 24 questionnaires returned, all stated that they found the experience beneficial. As anticipated, the responses point out that the participants valued the first-hand experiences in the other culture form the very members of that culture, through two-way communication.

The most common theme raised by the students' answers is the value of two-way communication, which leads to what the students report to be accurate and efficient information about the other culture. Student A writes:

We can obtain the information from the first hand and in that way we are not limited to what a book says, we can ask whatever we wonder, which is very important to learn about a certain culture.

As anticipated, based on the contents of the emails exchanged, the students' responses on the benefits of CMC focus on the value of information obtained from the members of the target culture. It is no surprise that the students' answers remark the perspective and the experiences of the members of that culture as an important advantage of CMC, since throughout the course they chose to provide each other with this kind of information wherever they could. Student B remarks:

People carry culture inside themselves, in their minds, sometimes even without realizing it. Learning from them, asking them about their culture was a big advantage. Sharing ideas, thoughts and beliefs, we also shared a part of our cultures, and in that way it helped us learn in a better and more effective and efficient way. This communication helps learners to avoid situations of cultural misunderstanding while being in this foreign country, to avoid a

conflict and a cultural shock. Finally, learning form others always helps us to understand ourselves better.

The value of the two-way communication lies in the possibility to inquire about an issue, i.e. initiate request for information, and that the information they received is effective, i.e. obtained directly in a short amount of time, which is also considered to be accurate.

Student C: Most probably, people living in one country are the ones who know that language and culture the best. Secondly, learning another culture from its members certainly entails a more natural process which consequently gives more useful results. Last, but not least, it is more fun as the ones you are interacting with are more dominant, learned, comfortable with what they are doing.

Student D: ...form what I got, I can say that they explained to me what you can never find in books, Internet or elsewhere. I got information in a very fair, concise and effective way. That was a help. I don't have much time to read lots of newspapers in order to understand what goes on in the country, and being abroad the opinion that I usually get is manipulated by someone, or at least influenced. Turkish students let me know what are their ideas about happening events. That gave me a very good, large and quite rich perspective of the view of events in a very short time.

It is also very important that the participants not only value CMC to provide effective, accurate information via personal experiences but also acknowledge the value of the unique perspective of the members of that culture. Hence, the students found e-mail exchange beneficial not only in distancing themselves from stereotypes but also in understanding themselves better.

Student E: I noticed that Turkish people are different in a lot of ways. ... Native speakers teach you more quickly and more precisely. They explain to you through their own experience what they think about this and that tradition. Observing people

personally helps you to stay distantly from stereotypes and make your own perception of people. Not all the nation is like the one that described in a book, and people differ even inside the nation. Building personal contacts with as many people as possible through personal contacts improves your understanding of the culture.

Discussion Of The Findings And Implications

This study aims at answering the question whether or not CMC is beneficial in raising cultural awareness between two non-native English-speaking cultures. The findings of the content analysis of the e-mail exchange and questionnaire 2 point out that CMC is a beneficial tool in raising cultural awareness. The most interesting finding is the direction the participants from both cultures chose to take in their e-mails. It is important that the participants used e-mail exchange as an opportunity to provide and access information, that is not typically available to them via other means, such as the Internet, and can be provided only by the members of that culture.

Both groups of students focused on providing each other with everyday, first-hand experiences in the broad topics they were provided with to serve as prompts for e-mail exchange. Such personal, practical experiences involved informing each other about a wide range of issues from traditional practices of religious festivals to past and present experiences as students. Besides the actual experiences, the participants also provided each other with the unique insider perspective, values and beliefs on the given topics, which are most visible in the e-mails on multiculturalism, and language policies. The findings also point out that the participants value personal experiences and perspectives of the other group as accurate and efficient, as discussed in analysis of the second questionnaire.

We would also like to argue that the recognition of the value of such information is vital since there is a great information flow available via communication technologies, the most influential one being the Internet. Yet such information bears the risk of being superficial and at times stereotypical, as can be seen in the students' answers to questionnaire 1. At this point, enabling the members of different cultures to speak for themselves will not only provide a chance to see the value of target language as means of genuine communication but also much needed intercultural communication, which will

open doors to the learners in many aspects from personal development to building an understanding where human values are shared and celebrated. Therefore, we would like to argue, CMC bears a great potential in raising cultural awareness, as well as for the more commonly used aspects in foreign language teaching methodologies.

Due to time limitations, this course's impact on students' writing skills were not investigated. We would like to suggest that further research on the impact of CMC for raising cultural awareness on students' writing skills will help add to wider body of knowledge. Similarly, time limitations in this study led to allocating one week for e-mail exchange for each of the seven topics mentioned above. We would also like to suggest that further research where possible topics are not required to be covered in such limited time can prove to be fruitful in developing a deeper understanding of the nature of the cultural awareness raised in such courses.

Conclusion

The contents of the email exchange show that the participants embraced the opportunity to exchange information on the above topics. Although the responses to the questionnaire before CMC note limited, and at times stereotypical knowledge about each culture, the e-mails focus on practical, experience based information. In fact, the participants of this study preferred to focus on their perspectives as insiders, wherever they could. The results of the study show that CMC does not have to be limited to practicing target language skills. When provided with the opportunity, the learners use CMC to build relationships to understand the other culture and to introduce their own.

Bibliography

- Belisle, R. 1996. E-Mail Activities in the ESL Writing Class. **The Internet TESL Journal**. 2/12. Retrieved from <http://iteslj.org/Articles/Belisle-Email.html>
- Carter, R. 1998. Orders of Reality: CANCODE, Communication and Culture. **ELT Journal**. 52/1. pp. 43-56
- Hauck, M. and Youngs, B. L. (2008) Telecollaboration in Multimodal Environments: The Impact on Task Design and Learner Interaction. **Computer Assisted Language Learning**. 21/2 pp. 87-124
- Hirvela, A. 2006. Computer-Mediated Communication in ESL Teacher Education. **ELT Journal** 60/3. pp. 233-241
- Luppini, R. J. 2002. Toward a Conversation System Modeling Research Methodology for Studying Computer-Mediated Learning Communities. **Journal of Distance Education** 17/2. pp. 87-101
- Mansor, N. 2007. Collaborative Learning via Email Discussion: Strategies for ESL Writing Classroom. **The Internet TESL Journal**. 8/3.
Retrieved from <http://iteslj.org/Techniques/Mansor-EmailDiscussion/>
- Sanchez-Castro, O. 2007. Learning Languages On-Line: Interpersonal Dynamics and Humorous Language Play. **International Journal of the Humanities**. 4/ 9. pp. 107-122
- Skinner, B., and Austin, R. 1999. Computer Conferencing – Does it Motivate EFL Students? **ELT Journal**. 53/4. pp. 270-276.
- Timucin, M. 2006. Implementing CALL in an EFL Context. **ELT Journal**. 60/3. pp. 262-270.
- Warschauer, M., Shetzer, H., and Meloni, C. 2002. **Internet for English Teaching**. United States Department of State Office of English Language Programs: TESOL

Ekonomik Krizlerin Eğitim Politikalarına Etkileri^a

Songül Altınışık^b

Özet

Türkiye, genç bir nüfus yapısına sahiptir. Aile planlaması çalışmaları, okur-yazarlık düzeyindeki artışlar, bebek ölüm hızındaki kısmi azalma, yaşam süresindeki az da olsa yükselme, kentleşme hızındaki azalma vb. iyileşme göstergelerine karşın nüfus artışı devam etmektedir. Türkiye, Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte kalkınmasını devletçi bir sistemle yürütmeye başlamış; 1960'lı yıllardan itibaren planlı döneme geçilmesiyle birlikte uzun yıllar karma-ekonomik bir kalkınma modeli izlenmiştir. 1980'li yıllardan itibaren serbest piyasa ekonomik sistemine geçilmiştir. Bu dönem Türkiye'nin yüksek enflasyon ve daha sonraki yıllarda ise terörle mücadeleye yöneldiği yıllar olmuştur. 1999 yılından başlayarak ekonomik göstergelerdeki olumsuzluklar, tırmanmaya devam etmiş ve 21 Şubat 2001 de Türkiye büyük bir krizle karşılaşmıştır. 2001 krizi, Türkiye'nin son elli yılda karşılaştığı en büyük krizdir. Türkiye, bu krizde Ülkenin iç meselelerinin yanı sıra küresel krizden de etkilenmiştir.

Kriz, derinliği nedeniyle ihracat dışında tüm sektörleri etkilemiştir. Krizin olumsuzluklarını gidermek üzere bir dizi ekonomik ve sosyal istikrar tedbirleri alınmıştır. Kriz sonrası alınan bu istikrar tedbirleri ile, daha çok ekonomik göstergelerin iyileştirilmesine öncelik verildiği düşünülmektedir.

Bu çalışmada, 1994 ve 2001 krizlerinin ardından eğitim bütçesinde kesintiye gidildiği düşünülmektedir. Oysa, nüfus artışı bile tek başına, eğitim harcamalarının kısılmamasına hatta artırılmasına bir gerekçedir. Böyle bir kesintinin ise uzun vadede eğitim adına onarılması güç sorunlar ve sonuçlar yaratacağı bilinmektedir. Çalışmada, krizin eğitime etkisi nicel verilerle ortaya konulup bunun yaratacağı olası olumsuz sonuçlar belirlenmiştir. Çalışmada yazılı metinlerden yararlanılmış ve tarama yöntemi kullanılmıştır.

Çalışma, giriş, durum analizi, kalkınmada insan faktörü ve ekonomik istikrar tedbirlerinin eğitime etkileri ve sonuç olmak üzere dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde çalışmanın amacı verilmiştir. İkinci bölümde 2001 yılında yaşanan ekonomik krizin nedenleri belirtilip ekonomik istikrar tedbirlerinin gelişimi kronolojik olarak verilmiş, istikrar tedbirlerinin hedefleri açıklanıp bu tedbirlerden 24 Ocak 1980 kararları ve 5 Nisan 1994 kararlarının oluşum nedenleri üzerinde durulmuştur. Üçüncü bölümde insana yapılan harcamanın bir yatırım unsuru olmasına karşın ekonomik istikrar tedbirlerinin, birey odaklı eğitim alanında yarattığı olumsuz sonuçlar ve istikrar

^a 16. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi'nde sözlü olarak sunulmuştur. 5-7 Eylül 2007 Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Tokat.

^b Doç. Dr., Yarı Zamanlı Öğr. Üyesi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

tedbirlerinin uygulandığı yıllarda eğitime yapılan harcamalar üzerinde durulmuştur. Dördüncü bölümde, istikrar tedbirlerinin uygulamalarının ardından oluşan olumsuz sosyal doğurguların Ülkeyi yeniden birçok alanda darboğazlara götürdüğü vurgulanarak değişiklik önerileri getirilmiştir.

Anahtar sözcükler: Eğitim, kalkınma, ekonomik kriz, ekonomik istikrar tedbirleri, istihdam, bütçe.

Abstract

The demographic structure of Turkey mostly consists of young population. Despite the fact that there are studies about birth-control, increase in literacy, relative decrease in the number of child-death, little betterment in life-expectancy, developments in urbanization, and some other positive signs of improvement, the number of overall population has still maintained to increase. After the establishment of republic, Turkey had led its development within statist policies. In the nineteen sixties, after entering scheduled period, Turkey adopted amalgamatic economic systems, and practised such developmental paradigms for many years. In the decade of the eighties, Turkey got into free economy markets. This was also the period when Turkey struggled with high percentages of inflation and fought with ethnic terrorism. Starting with 1999 the negative signs of economy had continued to exist and that caused economic crisis in Turkey on 21 February, 2001. Economic crisis in 2001 was the biggest one in the previous fifty years. In this crisis, Turkey was faced with not only problems at home but also with the bad affects of global economy.

Because the crisis was so big, all sectors except for import were badly damaged. In order to repair the mentioned bad affects of the crisis some serious economic and social precautions were put into practice for the sake of consistency. It is thought that with these precautions for the sake of consistency, especially the betterment in economic signs were prioritized.

In this study, it is claimed that the governments have reduced the amount of budget for educational expenses after the 1994 and 2001 economic crisis. As a matter of fact, the increase in population can exclusively be the reason for the increase of the money spent on educational expenses. It is widely acknowledged that such reductions in the budget of education will cause irreparable problems and consequences in the long term. In this study, the bad affects of the crisis on education are displayed with concrete examples, and the possible negative outputs are specified. Some written materials are utilized, and scanning method is used in this study.

Key words: Economic crisis, financial stability measures, employment, training, budget.

Giriş

Türkiye, 1960'lı yıllardan itibaren ekonomik büyümesini, sosyal kalkınma politikalarını da içeren beş yıllık kalkınma planları ile gerçekleştirme sürecine girmiştir. 1980 yılına kadar kalkınmasını genelde iç kaynaklarla finanse eden Türkiye, bu tarihten itibaren dışa açık Türk ekonomisi çerçevesinde daha hızlı değişim gerçekleştirme hedefine yönelmiştir. Ancak, Türkiye, 1980'li yılların başından bu yana yüksek enflasyonla mücadele etmektedir. Bu mücadeleye 1984 yılından itibaren dışarıdan da yoğun bir şekilde desteklenmiş olan ayrılıkçı terörle mücadele eklenmiştir. Terör, Türkiye'nin teröre ayrılan kaynaklarının yatırıma yönlendirilememesini beraberinde getirmiş, bu durum, demokrasi, insan hakları ve sosyoekonomik kalkınmasında olumsuz etkiler yapmıştır. Diğer yandan Türkiye, genç nüfus yapısı, dinamizmi ve üretim kapasitesi itibarıyla ekonomik politikalarını sürdürmüş; Cumhuriyetin ilk yıllarındaki koşulların zorladığı devlet önderliğindeki kalkınma modelinden, karma ekonomik sistem ve daha sonra da dünyadaki gelişmelere koşut olarak piyasa sistemi ağırlıklı bir yapıya kavuşmuştur. Ancak, ekonomik krizler sonrası öngörülen istikrar tedbirleri uygulamalarına uzun yıllardan beri devam edilmesine karşın, yeni krizlerle karşı karşıya kalınmıştır.

Çalışma, konu ile ilgili mevcut yayınların ve raporların taranması suretiyle elde edilen verilere dayanılarak hazırlanmıştır. Kuşkusuz 15-20 sayfa ile sınırlı kalan bu çalışmanın daha derinlemesine çalışmalarla desteklenmesi gereği bulunmaktadır.

Bu çalışmada, Türkiye' de yaşanan ekonomik krizlerin ardından 1980-1999 yılları arasında uygulanan ekonomik istikrar tedbirlerinin sosyal politikalara, kalkınmaya ve özellikle eğitime etkileri irdelenecektir. Ekonomik istikrar tedbirleri bağlamında, 24 Ocak 1980 kararları, 5 Nisan 1994 kararları ve 2000 yılı enflasyonu düşürme programları ele alınacaktır.

Durum Analizi

Türkiye 21 Şubat 2001 den itibaren Cumhuriyet tarihinin en büyük ekonomik krizi ile karşı karşıya kalmıştır. Krizin temel nedenlerini aşağıdaki gibi özetlemek olasıdır:

-Sistemin yapısal bozuklukları (devletçilik, yüksek kamu açıkları, özelleştirmedeki yetersizlikler vb.)

-Siyasetçilerin yanlış yönetimi,

- Bürokrasinin kötü rolü,
- Şeffaf olmayan siyasi ve ekonomi yönetimi,
- Kurumlar arası birlikte çalışma ve işbirliği yetersizlikleri (diyalog eksikliği),
- Kurumlar arası işbirliği ve ilişkilerin hükümetlerce etkin olarak eşgüdülenememesi ve uygulanan ekonomik programlardan ve stand by anlaşmalarından sapmalar.

Öte yandan, Türkiye'de şimdiye kadar uygulanan 17 stand-by ekonomik istikrar paketinin çok az bir bölümünün başarılı olduğu da bilinmektedir. Ancak, IMF ile yapılan stand by anlaşmalarında, uygulamaya yansıyan sorunlar da yaşanmaktadır. Nitekim, özelleştirmede ortaya çıkan sorunların uzun yıllardır aşilamadığı bilinmektedir. Bunun somut örneğinin Türk Telekom ve THY'de ortaya çıktığı yorumları, ekonomi çevrelerince dile getirilmektedir. Ayrıca, 21 Şubat krizinin temel nedenlerinden birisini, kamu bankalarının 40 milyar doları bulan görev zararları oluşturmaktadır. Böyle bir açıklıkla (salt kamu bankaları için) bir ekonominin ayakta kalamayacağı ve krizin geleceği belli iken, yeterli önlem alınmaması ve hep Batıdan taze para aranmasını irdelemek gerekmektedir. Bu bağlamda, devletin hantal yapısının iyi işler hale getirilmesi sayesinde ekonominin yeniden canlandırılmasının mümkün olabileceği görüşleri savunulmaktadır.

Türkiye'deki ekonomik kriz, kuşkusuz küresel krizden de etkilenmiştir. Nitekim 1997 yılında baş gösteren Uzak Doğu Asya krizi ve Rusya krizinin olumsuz etkileri küresel krizin yaygınlaşma olasılığını da gündeme getirmiştir. (DPT, 2000 Yılı Programı)

Üretim ve talebin kısılması, döviz çıpalı programdan vazgeçilmesi, siyasi güveni sarsarak piyasaları olumsuz etkilemiş; dalgalı kur sistemine birdenbire geçilmesi, siyasi güven bunalımının sürmesi ile birlikte son krizin daha derin hissedilmesine neden olmuştur.

Krizin nedenleri arasında yönetimde yozlaşmanın da önemli rolünün olduğu bilinmektedir (İKV, 2001). Ayrıca, son yirmi yılda kayıt dışı ekonominin siyasete egemen olduğu da ileri sürülmektedir. Bunun bir uzantısı olarak, kayıt dışı ekonominin sabit ve dar gelirliler aleyhine dönüştüğü gözlenmektedir. Yozlaşan siyasetin bir göstergesi olarak parlamentoya kayıt dışı ekonomi, aşiret vb. temsilcilerinin girdiği, böylece siyasette bu kesimin de varlığı bilinmektedir. Nitekim iş dünyasının bir bölümünün, genellikle

birbirleriyle değil, yıllardır devletle iş yapmaya alıştığı, bazı holdinglerin bu yolla büyüdüğü ve haksız rekabet oluştuğu görülmektedir. Bu gibi durumlarda "hortumlama" ve devletin sırtından haksız kazanç sağlama devrinin kapanarak, şeffaf ve akılcı bir kamu yönetimine geçilmesinin, krizin atlatılmasında etken olabileceği görüşleri yaygınlık kazanmaktadır. Mevcut siyasetin değişmesi gerektiği, hem akademik ve hem de iş çevrelerince dile getirilmektedir. Çünkü Türkiye, genç ve dinamik nüfus yapısı, laik, demokratik sosyal hukuk devleti ilkesi ile çok daha ileri konumda olabilecek iken yetersiz yönetim ile kalkınmasını daha uzun döneme yaymakta ve bu durumdan tüm ülke zarar görmektedir.

Türkiye'de Ekonomik İstikrar Tedbirlerinin Gelişimi

Konunun daha ayrıntılı analiz edilip irdelenebilmesi açısından, Türkiye'nin bugün olumsuz konumda bulunmasında rol oynayan istikrar tedbirlerine değinmekte yarar bulunmaktadır.

Türkiye'de yaşanan ekonomik krizlerin ardından alınan ekonomik istikrar tedbirleri açısından bu kararlar öncesi ülkedeki ekonomik göstergelerin bilinmesine gerek vardır. Böylece, istikrar tedbirlerinin alınmasını gerektiren nedenleri kısaca özetlemek mümkün olacaktır.

1963-1972 yıllarını içeren ve o güne göre çok daha az hareketli bir dünya ekonomisinin geçerli olduğu ilk iki beş yıllık kalkınma planları döneminde uygulanan biraz devletçi biraz karma ekonomik devletçi politikalarda yaklaşık %10'luk enflasyonla yıllık ortalama %6.5'luk büyüme gerçekleştirilmiştir. Ne var ki, bu büyümedeki en yüksek payın, sanayi sektöründe olması, ekonominin ithalata olan gereksinimini ortaya çıkarmıştır. Bu durum dış ticaret açığının büyümesine yol açmış ve böylece ihracata yönelmesi zorunluluğu doğmuştur. Bunun sağlanması için bir çözüm yolu olarak 1970 yılında IMF istikrar programı çerçevesinde Türk Lirasının değeri düşürülmüştür.

1974 yılı dünya petrol krizi sonrası petrol fiyatlarının yüksek oranda (4 katı) artmasının dünya ticaret hacminde neden olduğu ticari daralma, gelişmekte olan Türkiye'nin önemli ölçüde olumsuz etkilenmesine ve yeniden dış ticaret açığının büyümesine neden olmuştur. Yine, 1974'de yapılan Kıbrıs Barış Harekatının maliyetinin yansımaları ve sonrasında uygulanan uluslararası ekonomik ambargoyla, Türkiye'nin ekonomik dengeleri büsbütün bozulma noktasına gelmiştir. Ekonomik dengelerdeki bu denli

bozulmalara karşın, 1970 yılında birden bire artış gösteren işçi dövizlerinin ve döviz fazlasının olumlu etkisi, ekonomik politikalarda köktenci bir değişime gidilmesini zorunlu olmaktan çıkarmıştır.

Bu dönemde Türkiye'yi olumsuz etkileyen diğer önemli etkenlerden biri de, 1974 dünya petrol krizi sonrası dünya ekonomisindeki daralma ve durgunluk nedeniyle, Avrupa'ya işçi gönderme olanağının ortadan kalkmasıdır. Bunun sonucunda, işçi dövizleri girişleri azalmış ve küçülen ekonomiye paralel olarak işsizlik artmıştır.

1970'li yılların başlarında beliren bu olumsuzlukları giderecek, kaynağında çözümleyebilecek nitelikte ciddi, kararlı, köklü bir değişimden söz etmek mümkün görülmemektedir. O yıllarda varolan siyasi istikrarsızlık, ekonomik politikalarda köklü değişimleri engellemede etken olmuş ve bu nedenle uygulanan gevşek para ve maliye politikaları sonucu kamu borçlanması gereksinimi giderek artmıştır. 1980 yılına gelindiğinde ekonomik dengelerin hemen hemen her parametrede bozulduğu görülmektedir. Örneğin, büyüme hızı eksi değer almış, enflasyon %108'leri aşmış (1979'da TEFE %63.9; 1980'de %107.2), dış ticaret açığı büyümüş, iç ve dış borç yükselmiştir (Köse, 2000, ss.24-27).

Kuruç(1991)'un araştırmasına göre, Türkiye'nin 1960 - 1987 dönemi sosyoekonomik görüntüsü şöyle özetlenebilir:

1. 1970'lerden bu yana Türkiye'deki genel eğilim, ekonomik büyümenin sosyal platformdaki gelişmelerin önünde yer aldığını göstermiştir. 1980'lerdeki istikrar tedbirlerinin eğitim ve sağlık alanında olumsuz yansımaları olmuştur.

2. 1970 öncesi geliştirme otoriteleri büyük oranda büyüme performans tasarımları ile ilgilenmişlerdir. 1970'lerin ortalarında sosyal gelişme olmaksızın büyüme fikri pek kabul görmemeye başlamıştır. 1980'lerde yaşanan ekonomik darboğazda yoksulluk tekrar gündeme gelmiştir.

3. Bu kavramsal değişim sosyal olguyu ön plana çıkaran yeni politika önerilerini de beraberinde getirmiştir.

4. Mahrumiyetin düzeyine ilişkin en iyi gösterge, anne ve çocukların karşı karşıya kaldıkları yoksulluk ve mahrumiyettir.

5. Araştırma, Türkiye'nin 1970 yılının dünya gelişim trendinde gerilerde olmasının nedeninin, kısmen sosyal göstergelerdeki geri kalmışlık olduğunu ortaya çıkarmıştır. Ülkenin 1970 sonrasında daha yüksek bir gelişme düzeyine yükselmesi, 1980'e kadar devam eden ekonomik göstergelerdeki büyüme

ile ilişkilendirilmiştir. Bu gelişme, ekonomik büyümenin sosyal gelişmenin önünde olduğu kanısını gündeme getirmiştir.

6. Elde edilen göstergeler son iki dönemde izlenen gelişim sürecine ışık tutmuştur. 1970, 1980 ve 1988'deki Türkiye profili, okur yazarlık oranının düşük, ancak gelişmişlik düzeyine göre ilk ve orta öğretim kayıtlarının yüksek düzeyde olduğunu göstermiştir. Farklı olguların varlığı nedeniyle, bu aykırı bir sonuç değildir. Gerçekte Türkiye'deki orta öğrenim kayıt oranı modern normlara ve hatta Orta Doğu, Kuzey Afrika ortalamalarına göre çok düşüktür. Türkiye'nin ilköğretim mezunlarının ülkesi olduğunu söylemek abartılı değildir. Nitekim toplam işgücünün %69'u ilköğretim görmüşlerden oluşmaktadır.

7. Bir diğer vurucu nokta, kızların ilköğretimden sonra öğrenime devam edemedikleridir. Bu durumun, 1998 yılında çıkarılan ilköğretim yasasıyla değişeceği; kızların da en azından 8 yıllık ilköğretim mezunu olacağı düşünülmektedir. Ülkede genç kızların küçük yaşlarda evlendirilmesinin yaygın olduğu gözönüne alındığında, hijyen koşulları, bebek ve çocuk bakımı ve kadının toplumdaki yerinin iyi konumda olamayacağı anlaşılabilmektedir.

8. Son üç dönemde yaşam standardındaki yükselme, küresel olarak büyük bir artış kaydetmiştir. Ancak yaşam düzeyi Türkiye'nin bölgeleri arasında, özellikle Batının yüksek değerleri ile Doğunun düşük değerleri arasında önemli derecede farklılık göstermiştir.

1960'ların verileri, bu yıllarda hızlı bir sosyal kalkınmanın var olduğunu göstermektedir. 1970'lerde Türkiye'nin stratejisi, büyüme oranını maksimum düzeye çıkarmaktı. Bu dönem, Türkiye'de kişi başına gelirin \$1.000 düştüğü bir dönem olmuştur. 1970'lerin bir başka yönü de, Türkiye'nin "temel ihtiyaçlar" ya da "yaşam kalitesi" gibi konular üzerindeki uluslararası tartışmalardan uzak kalmasıdır. Aynı yıllarda gelir düzeyleri arasındaki dengesizlik artarken büyüme ve gelir dağılımı arasındaki değişime ilişkin sorunlar gündeme gelmiştir. Bu atmosfer içinde büyüyen sosyal gereksinimler ve bunların yansımaları yeni bir ivme kazanmıştır.

1970'lerin sonlarından 1980'lerin ortalarına kadar büyüme oranları daha da düşmüştür. Bu olumsuz sonuç; dış borç krizi ve tırmanan enflasyon oranı ile ortaya çıkmıştır.

Makroekonomik politikalar söz konusu olduğunda, 1980 dönemi iki ya da üç bölümde incelenebilir: Dönemin başlarında kaynak dağılımı itibarıyla yeni öncelikler, altyapı, hizmet ve dış ticarete verilmiştir. Büyüme oranı, geçmişe göre

daha düşük kalmış, enflasyon oranı sınırlanmış ve istikrar programı önemli dış destek alarak sürdürülebilmıştır.

1980'lerin ikinci dönemi, yüksek düzeylerde büyüme oranının yüksek enflasyon oranları ile birleştiği ve dış borç oranının yükseldiği bir dönem olmuştur. 1987'nin ortalarından sonra, üçüncü dönem dediğimiz zaman aralığında, ekonomik koşullar kötüleşmiş, büyüme oranı düşmüş ve enflasyon oranı yükselmiştir.

İstikrar Tedbirlerinin Hedefleri

Yukarıda kısaca özetlenmeye çalışılan benzer gelişmeler sonucu 1980 ve sonrasında Türkiye'nin karşı karşıya kaldığı ekonomik ve sosyal sorunları, özellikle döviz darboğazını- aşmak üzere üç kez(1980, 1994 ve 2000 yıllarında) geniş kapsamlı istikrar tedbirleri alınmıştır.

1. 24 Ocak 1980 Kararları

1980 öncesi dozu giderek artan olumsuzlukları gidermek amacıyla alınan 24 Ocak 1980 Kararlarının amaçları kısa ve orta-uzun vadeli diye iki grupta toplanabilir:

1.1. Kısa Vadeli Hedefler:

- Enflasyonun kontrol altına alınması,
- Dış kaynak açığının kapatılması,
- Üretimde ve toplam arzdaki tıkanıklığın giderilmesi,
- Verimli bir kaynak tahsis mekanizması sağlanması.

1.2. Orta ve Uzun Vadeli Hedefler:

- Ekonominin istikrarlı bir yapıya kavuşturulması ve dış desteğe gereksinim duymadan kendi olanakları ile gelişmesinin sağlanması,
- Uluslararası rekabete hazırlanmak için ithal ikameci politikadan ihracata yönelik sanayileşme politikalarına geçilmesi ve büyümenin bu politikalarla gerçekleştirilmesi,
- Kamu kesiminde köklü düzenlemelere gidilmesi
- Arz ve talebe göre oluşacak fiyatların geçerli olması,
- Yurt içi tasarrufların artırılması,
- Döviz gelirlerinin artırılması ve dış ticaret-kambiyo rejiminin serbestleştirilmesi
- yo luyla ödemeler dengesi olumsuzluklarının giderilmesi,
- Enflasyonun denetim altına alınması,

- Yatırımlara göre tam kapasite kullanımının sağlanması,
- Yabancı sermayenin teşvik edilmesi.

Bu hedeflerin gerçekleştirilmesi için ekonomide, öncelikle, reel faiz ve esnek kur uygulamasına geçilmiş, yabancı sermayenin girişi teşvik edilmiş, ihracata dayalı sanayileşme politikası desteklenmiş, devletin ekonomiye asgari müdahalesi ve daha çok altyapı yatırımlarına yönelmesi, üretim yatırımlarının özel sektöre bırakılması, KİT fiyatlarının idari kararlarla saptanmasından vazgeçilmesi, destekleme alımlarının azaltılması gibi tedbirlere başvurulmuştur (Köse, 2000).

2. 5 Nisan 1994 Kararları

5 Nisan 1994 Kararları, 1994 Ocak başında başlayıp derinleşen krizin ürünüdür. Diğer kararlardan farklı olarak mal ve emek piyasasının yanısıra 1980 finansal serbestleşme politikaları sonucunda gelişen sermaye piyasası, para piyasası ve döviz piyasasını da kapsamıştır. Esas itibarıyla 5 Nisan Kararları para, döviz, sermaye, mal ve emek piyasalarında istikrarın hızlı bir şekilde sağlanması ve aralarındaki dengesizliklerin giderilmesi amacıyla alınmıştır. Dengesizliklerin daha çok para, döviz ve bono-tahvil piyasalarında oluşması ve finansal kriz özelliği taşıması nedeniyle alınan tedbirler daha çok finansal piyasalara yönelik olmuş; ancak ilk etkileri mal ve emek piyasalarında öngörülmüştür. Çünkü, kararların mali piyasalardaki krizin önlenmesini amaçlaması gerekirken enflasyon düşürme hedefi üzerinde yoğunlaşmıştır.

Bu bağlamda, 5 Nisan Kararlarının alınmasını gerektiren gelişmeler ve nedenleri aşağıdaki gibi belirtilebilir:

- TC Merkez Bankası, "kurala göre politika" yerine, para, döviz ve sermaye piyasalarının varlığı ve uluslararası piyasalara açılma nedeniyle, daha güç olan "duruma göre politika" uygulamıştır. Oysa, genel olarak ekonomilerde Keynesyen politikalar yerine, finansal piyasalara yönelik önlemleri içeren Yeni Klasik veya Yeni Keynesyen politikaların uygulanması görüşü savunulabilir.

- Uluslararası ekonomik gelişmeler kapsamında, küreselleşen mali piyasalarda artan fon arzı dünya faiz oranlarını düşürmüştür. ABD ve Avrupa'da büyük bütçe açıklarının azalması ile uluslararası piyasalardan karşılanan fon gereksiniminin azalması da faiz oranlarında düşmeyi sürdürmüştür. Öte yandan Batı ekonomilerindeki durgunluk Türkiye'nin

ihracatını olumlu yönde etkilemiştir.

- Yurt içi gelişmelere bakıldığında, tasarruf oranlarında düşme görülmüş, tüketim eğilimleri artmıştır.

- Para ikamesinin kazançlı hale gelmesi ile yabancı para tutumu artmıştır.

- Arz yanlı ekonomi politikası uygulamaları sonucunda özel sektörün gelişmesi, şirketleşmenin artırılması ve uluslararası piyasalara yönelme nedeniyle borç yönetimi önem kazanmıştır.

- Bütçe ve KİT açıklarının finansmanı ve yanlış tarımsal destekleme politikaları ile borç yükü artmıştır.

- 1989-1991 döneminde TL aşırı değer kazanmıştır.

- Sıcak para girişinin sürdürülmesi ile yüksek reel faiz politikası sürdürülmüştür (Parasız, 1995).

3. 2000 Yılı Enflasyonu Düşürme Programı: Kur ve Para Politikası Uygulaması

1998 yılının Temmuz ayında Uluslararası Para Fonu (IMF) ile imzalanan Yakın İzleme Anlaşmasının bir uzantısı olan Stand-By Anlaşmasının hedefleri para ve kur politikası ekseninde açıklanmıştır.

Programın temel amacı, tüketici enflasyonunu 2000 yılında % 25, 2001 yılı sonunda % 12 ve 2002 yılında % 7'e indirmektir.

Enflasyonun yol açtığı olumsuzluklar ise şöyle sıralanmıştır:

- İstikrarsız büyüme (büyüme yıllarını daralma yılları izlemiştir).

- Belirsizlik ortamı, yatırımları olumsuz etkileyerek potansiyel büyüme oranını aşağıya çekmiştir.

- 1998 yılına gelindiğinde Türkiye'de kronik ve dalgalı enflasyon, reel faizlerin yüksek seyretmesine neden olmuş ve üretime yönelik sermaye, spekülatif yatırımlara kayarak yeni iş olanaklarının yaratılması engellenmiş ve işgücü verimliliği düşmüştür.

- Reel faizlerin yüksek seyretmesi, kamu toplam borçlarını yükselterek kamu gelir-gider dengesi bozulmuştur.

- Yüksek enflasyon ve üretken yatırımlardaki yetersizlik, gelir dağılımının daha da bozulmasına neden olmuş ve düşük gelirli ve marjinal işlerde çalışan kesim giderek büyümüştür.

Aralık 1998'de başlayan program, 21 Şubat 2001 tarihinde oluşan krize kadar önemli ölçüde yürütülmüş; enflasyonda hedefe yakın gelişmeler sağlanmıştır. Ancak, başlayan kriz ve programın terk edilerek dalgalı kur sistemine geçilmesi, yaklaşık 1,5 yıllık yoğun özveriyle karşı karşıya bırakılan toplumun dar gelirli kesiminin büyük tepkilerine yol açmıştır.

Kalkınmada İnsan Faktörü Ve Ekonomik İstikrar Tedbirlerinin Eğitime Etkileri

Kalkınma, toplumsal yapının değişkenlerini belli politikalarla etkileyerek geliştirme çabası olduğuna göre (Aytür, 1970) bunu gerçekleştirecek faktör insan sermayesidir. Nitekim çok sayıda iktisatçı, tıpkı bir makineye yapılan yatırımın fiziki sermaye stokunun üretim kapasitesini yükseltmesi gibi, eğitim ve yetiştirme de bilgi ve beceriler biçiminde değer yaratarak insan kaynağının üretim kapasitesini artırdığına dikkat çekmişlerdir. "The Wealth of Nations" isimli eserinde Adam Smith, "çok fazla emek ve zaman pahasına, eğitilen bir insan... pahalı makinelerden biri ile karşılaştırabilir" demiştir. Klasik iktisatçıların bir çoğu, eğitime yapılan harcamaların gelecekte fayda sağlayacak bir yatırım olarak kabul edilebileceğini ileri sürmüşlerdir. Barro(1991), geliştirdiği kamu politikası modeline dayanarak, kamu sektöründe sağlanan mal ve hizmetlerin üretim etkenlerinden biri olduğunu ileri sürmüştür. Kamu politikaları modellerinin, gelişmekte olduğu ülkelerde, teşvik politikalarının teknolojik olarak gelişme potansiyeli yüksek olacak sektörlerde yoğunlaştırılmasını önermektedir. Verimli kamu harcamaları, ar-ge, eğitim, sağlık gibi potansiyeli yüksek sektörlerle yöneltildiğinde az gelişmiş ülkelerin ekonomik büyümelerini hızlandıracağı vurgulanmaktadır(Ağır ve Kar, 2002, s.4).

XX.yüzyılın başlarında Rus eğitim ekonomisti Strumilin ile Anglo-Sakson ve Kara Avrupası ekonomistleri fiziki sermaye yatırımları ile eğitim yatırımları açısından karşılaştırmalar yapmışlardır. İkinci Dünya Savaşı sonrası ise eğitimin ekonomik bir yatırım olduğu olgusu giderek önem kazanmıştır. Bu bağlamda, eğitim harcamalarının insan sermayesine yapılan bir yatırım olarak düşünülmesine olan ilgi öylesine büyümüştür ki, ekonomist Bowman bunu "ekonomik düşüncede insan yatırımı devrimi" olarak tanımlamıştır. Schultz ve Becker gibi Chicago ekolü ekonomistleri, hem eğitilmiş bireyler hem de bütün olarak toplum için gelecekte daha yüksek

gelir şeklinde fayda sağlayan eğitim ve yetiştirme sürecine bir yatırım biçimi olarak yaklaşmışlar ve insan sermayesi kavramını analiz etmişlerdir (Bircan, 1984, 1998).

Türk Kalkınma Planları da kalkınmanın motor görevini üstlenen insan kaynağının önemini belirtmiştir. "İnsan sermayesinin en önemli varlığımız olarak, kalkınmanın hızlandırılmasında temel unsur olduğu ve bunun da eğitim yolu ile geliştirilerek sağlanabileceği" belirtilmiştir (IV, V, VIII, IX.BYKP; DPT). Hatta, VII. Beş Yıllık Kalkınma Planında eğitim, "en öncelikli sektör" olarak yer almıştır. O nedenle, üretim faktörlerinden en önemlisi olan insan sermayesine yapılan eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik yatırımları, ulusal ekonominin kalkınması ve geleceği açısından önem taşımaktadır. Ekonomistler, yatırım kavramını, hemen doyum ya da fayda sağlayan, ancak gelecekte gelir yaratmayan tüketim harcamalarının aksine, gelecekte gelir getirecek değerlerle (assets) ilgili harcamalara işaret etmek için kullanılmaktadırlar. Gelecekte, gelir sağlayacak değerler ise sermaye olarak adlandırılmaktadır. İnsan sermayesi; işgücü piyasası analizleri, ücret belirleme, ekonomik büyüme analizleri, sağlık ve göç ile ilgili harcamalar vb. Kısaca ekonomi alanlarında güçlü, kalıcı etkiler yapmıştır. Eğitim harcamaları, ayrıca, bireylerin kazanç kapasitelerini, böylece yaşam boyu gelirlerini artırmaları nedeniyle, insan sermayesine yatırım olarak kabul edilmişlerdir (Woodhall, 1980).

İnsan sermayesine yapılan yatırım olarak eğitim, hem bireye ve hem de bir bütün olarak topluma doğrudan ve dolaylı yararlar sağlamaktadır. Psacharopoulos, 1958-1978 döneminde 44 ülkede farklı düzeyde eğitim görmüş bireylerin kazançlarına dayalı olarak, eğitimin toplumsal ve kişisel getiri oranlarının aşağıdaki dört önemli sonucu ortaya çıkardığını saptamıştır:

1. Eğitim kademeleri arasında kişisel ve toplumsal getiri oranları açısından en yüksek olanı ilköğretim getirileridir (Strumilin'de Rusya'da benzer sonuçlara ulaşılmıştır).
2. Üniversite düzeyinde, kişisel getiriler toplumsal getirilerden daha fazladır.
3. Eğitim yatırımlarının tüm getiri oranları, sermayenin ortalama fırsat maliyetinin %10'undan daha fazladır.

4. Daha az gelişmiş ülkelerin eğitim getirileri, daha ileri düzeydeki ülkelerin benzer getirilerine göre daha yüksektir (Psacharopoulos, 1977,1981, 1985, 1991, 1994).

Öte yandan 1998 de yapılan bir çalışmada ise, 64 ülkenin çocuk başına eğitim harcamaları ile yetişkin başına gelir verileri karşılaştırılmış; bireye yapılan eğitim harcamalarının, kişi başına ulusal gelirdeki artışın %88'ini açıklayabileceği saptanmıştır Başka bir deyişle, eğitime yapılan her bir birimlik harcama ulusal gelirden 5.34 kat artışa neden olmaktadır (Newbold, 1988).

Başarılı bir kalkınma, bir toplumu değişim bilincine kavuşturmaya dayanır. Gerçekten de, genellikle eğitim, tüm diğer toplumsal, kültürel, ekonomik, yönetsel ve siyasi gelişmeler için bir ön koşul olarak düşünülmektedir. Ekonomik büyüme, yeni bilimsel bilgilerin birikimi ve bu bilgilerin teknolojiye uygulanmasıyla olanaklıdır. Harbinson'un belirttiği gibi; düşünceler insanlardan gelir ve insanlar tarafından işe dönüştürülür. Dolayısıyla, eğitim ve ekonomik kalkınma arasında sıkı bir ilişki olduğu söylenebilir. Çünkü, kalkınmanın gerçekleşmesinde doğal kaynaklar ve sermaye gibi ekonomik unsurların kullanılması, insan becerisine bağlıdır. Bu beceri ise eğitimle sağlanabilir. Eğitim ekonomisinin öncülerinden olan Theodore Schultz da, eğitime yatırılan paraların üretimde büyük artışlar meydana getirdiğini ileri sürmüştür. Ekonomiste göre, bireylerin eğitimi için harcanan her milli gelir, demiryolu, baraj, ağır sanayi gibi ekonomik alanlara yatırılan her dolardan daha fazla bir artış meydana getirmektedir. Amerika Birleşik Devletlerinde 1889 yılından 1957 yılına kadar olan dönemde, işverenlerin, eğitilmiş kişilere eğitim görmeyenlerden ya da daha az görmüş olanlardan daha fazla ücret ödediklerini belirterek eğitimin verimlilikteki etkisini vurgulamıştır (Altınışık, 1997 s. 3 3-44).

Gelişmekte olan ülkelerin yapısal sorunları iyi analiz edildiğinde, bu ülkelerdeki eğitim etkinliklerinin yeterli düzeyde olmadığı, başka bir deyişle, bu ülkelerde okuma-yazma oranının düşük olduğu görülmektedir. Buradan, eğitim ile işsizlik arasında bir ilişkinin var olduğu sonucu çıkabilir. Örneğin, tarıma dayalı az gelişmiş ülkelerde gizli işsizlik sorununun bu ülkelerin yapısal bir özelliği olduğu görülmektedir. Öyleyse, eğitimin, işsizliğin önlenmesinde etkili bir araç olduğunu söylemek mümkündür. Bir başka deyişle, eğitimle

kalkınma arasında doğrusal bir ilişki söz konusudur. İşsizlik ise, bir az gelişmişlik ölçütüdür. O halde, eğitimin, işsizliği önleyici ve kalkınmayı sağlayıcı, etkili bir etmen olduğu söylenebilir.

İşsizlik ise, gerek birey, gerekse ülke açısından başlıca iki grupta toplanabilen önemli sorunlar doğurmaktadır:

1. Birey Açısından:

İşsizlik, bireyin bazı tavırlar almasına ve buna bağlı olarak bir takım davranışlarda bulunmasına yol açar. Bunlar ancak işsiz kalan kişinin karşılaştığı sonuçlarla açıklanabilir. Söz konusu sonuçları aşağıdaki gibi sıralayabiliriz:

1.1. Sağlık Sorunu

İşsiz kalan bir kişinin fizyolojik açıdan sağlıklı olması zordur. İşsizlik dolayısıyla gelir yokluğunun yol açtığı beslenme yetersizliği, işsiz kişinin ciddi sağlık sorunları ile karşılaşmasına yol açacaktır. Gelişmekte olan ülkelerde kişi başına düşen doktor sayısı yetersizliği ve kitle hastalıklarının büyük gelişmeler kaydetmiş olması bunun büyük bir göstergesidir.

1.2. Nüfus Sorunu.

Beslenme ve doktor sayısı yetersizliği, ölçütü çocuk ölüm oranlarında artışlara neden olmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde, toplam nüfus içindeki ölüm oranı ile gelir düzeyi arasında belirgin bir ilişki bulunmadığı halde, çocuk ölüm oranı ile gelir düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Kindleberger, 1965, s.271).

1.3. Eğitim Sorunu.

İşsiz kişilerin çocuklarının, maddi sorunlar nedeniyle yeterli eğitim olanaklarına sahip olamayacağı bir gerçektir.

1.4. İşsizliği Pekiştirme Sorunu

Yukarıda, eğitim düzeyinin yükselmesinin, iş bulma şansını artıracığı belirtilmişti. O halde işsiz kişilerin çocuklarına yeterli eğitim olanakları sağlayamaması, doğal olarak onların da işsiz kalmasına neden olacaktır.

1.5. Ruhsal Bunalımlar Yaratması

İşsiz bir kişinin, işi olan kişilerle ve çevresiyle uyum içinde olmasını beklemek olası değildir. İşsiz kişi, en azından, işi olan kişinin rahat yaşamına bakarak gerek ona gerek devlete karşı kötü duygular içinde bulunacak ve boş kalması nedeniyle de ruhsal bunalıma girebilecektir.

2. Ülke Açısından:

İşsizliğin birey açısından doğurguları ülkeye de bir takım sorunlar getirecektir. Bunlar:

2.1. Toplumsal Huzursuzluk

İşsizlerle istihdam edilenler arasında çevreye uyum, adalet, bilgi edinme, politik bilinç, sınıf bilinci gibi konularda önemli görüş ayrılıkları bulunur ki bu da ülke açısından toplumsal gerginliğe yol açar ve daha da kötüsü, özellikle gelişmekte olan ülkeler açısından, demokrasinin gelişimini engeller.

2.2. Ekonomik Gelişmeyi Engeller

İşsizliğin yol açacağı sağlıksız kentleşme, kırsal alanlardan kentlere göç, konut ve altyapı sorunları ülkeyi ciddi sağlık, nüfus, ölüm ve sanayileşememe gibi sorunlarla karşılaştırır. Bu da ülkenin ekonomik gelişimini engeller (Altınışık, 1997).

Nitelikli ve yaygın sağlık hizmeti sunumu, bir ülkenin sosyal devlet olma ilkesi ve gelecek nesillerinin sağlığı açısından önemli bir unsurdur. O nedenle, okullaşma değişkeni, nasıl eğitim boyutu itibariyle insan sermayesinin yalnızca bir yönü ise, başka yönü de sağlık yatırımları ve sağlık hizmetleridir. Ortalama insan ömrü de ekonomik büyüme ve doğurganlık düzeyini göstermek için çok önemli açıklayıcı bir değişken olmaktadır. Ayrıca, sağlık sermayesi ile eğitim sermayesi arasındaki ilişkiler çok sayıda araştırmaya konu olmuştur (Barro, 1991). Barro'ya göre eğitim süresinin uzatılması büyümeyi üç değişik yolla etkilemektedir:

1. Daha fazla eğitilmiş işgücü yeni teknolojilerin uyarlanması ve geliştirilmesinde önemli bir etkiye sahiptir.
2. Fiziki sermaye yatırımlarının artmasına neden olur.
3. Daha fazla eğitilmiş nüfus, düşük doğurganlığa eğilim oluşturur. Bu ise ana-babaların çocukları üzerinde daha fazla yatırım yapmalarına neden olur. Barro'nun sonuçları Becker'in bulduğu sonuçlara

oldukça yakındır. Becker'e göre çocuk sayısının fazlalığı ile çocuk başına düşen harcama arasında negatif bir ilişki vardır. Bu durum, toplam olarak nüfusun büyüme oranı ile insan sermayesine yapılan yatırımlar arasındaki yakın ve negatif ilişki ile açıklanmaktadır (Becker, 1992, s. 186-200).

Görüldüğü gibi, ekonomik büyümede, insan sermayesi bir unsur olarak, giderek önemini korumaya devam etmektedir. Ancak hükümetler kredi borçlarının geri ödenmesi gibi bir endişeyle, öncelikle sosyal harcamalara yönelik bütçelerinde kısıntıya gitme eğiliminde olmaktadır.

Öte yandan, sosyal harcamaların kısılmasının da etkisi ile devlet ile toplum arasında yaşanan ilişkiler, demokrasinin ve insan haklarının sağlam temellere oturmasını güçleştirmektedir. Gelir dağılımındaki eşitsizlikler, işsizlik ve yoksulluk, toplumsal parçalanmayı desteklemektedir.

IMF ve Dünya Bankası reçetelerinin gelişmekte olan ülkelerin sosyo-ekonomik yapılarına uymadığı ve değişmesi gerektiği sorgulanmaktadır. Bu bağlamda, IMF politikalarının Türkiye'deki krizlere etkilerinin de araştırılması gereği ortadadır.

Türkiye'de Sektörlere Yapılan Harcamalar

Türkiye'de sosyal sektörlere verilen öncelik derecesinin daha iyi anlaşılması açısından, dönemler itibariyle sayısal verilere bakılmasında yarar görülmektedir. Gelişmekte olan bir ülke olarak Türkiye'de nüfus artış hızı, doğum, ölüm hızı, yaşam süresi gibi sosyal ve kalkınma ile ilgili bazı demografik göstergeler aşağıda Tablo 1'de verilmiştir.

Demografik boyutlara ilişkin Tablo 1 incelendiğinde, ilk bakışta olumlu göstergelerden söz etmek mümkün görünmektedir. Örneğin, nüfus artış hızının az da olsa giderek düştüğü, kentleşme artış hızının azaldığı, bebek ölümlerinin düştüğü, doğurganlık oranının yavaşladığı, ortalama yaşam süresinin ise yavaş da olsa uzadığı görülmektedir. Gerçi OECD ülkelerinde ortalama yaşam, bir çok ülkede 75-81 yıl arasındadır. Türk vatandaşları doğuştan OECD ülke vatandaşlarına göre 4-10 yıl daha kısa yaşamaktadır (Kaya, 2007). Ancak, nüfus ve doğum artışının sürdüğü; o halde artan nüfus ve yaş ortalamasının yükselmesi, eğitim, sağlık, istihdam olanaklarının artırılmasını, iyileştirilmesini gerektireceği sonucunu doğurmaktadır. Ayrıca yatak başına ve hekimbaşına düşen hasta sayısı hala yüksek boyutlardadır. Oysa, 21 Şubat 2001 krizi sonrasında gündeme getirilen ilk tasarruf tedbirleri önerileri arasında yer alan "**tane ile ilaç satılması**" önerisi

son derece düşündürücüdür. Yine 2001 krizinin ardından gazete ve televizyonlarda, sıkça hastane ücretini ödeyemeyenlerin, hastalarının hastanelerde rehin alındığı haberlerine yer verilmiştir. IMF gözden geçirme toplantıları sonunda, ilaç harcamalarının yüksekliğine ve bu nedenle kısıntıya gidilmesi uyarıları üzerine, doktorlar, kalp-damar ve yüksek tansiyon rahatsızlıkları ancak ilaçla dengelenebilen hastalara bile laboratuvar bulguları normal sınırlar içinde olmayanlara ilaç yazılabileceğini; bu nedenle bir süre ilaç almamaları gibi sağlık açısından son derece riskli önerilerle hastaların sorunlarını çözmeye çabalamışlardır. Ancak yoğun eleştiriler ve uyarılar üzerine bu denli anlamsız ve riskli politikalarından vazgeçilmiştir.

Tablo 1- Türkiye’de Demografik ve Sosyal Göstergelerdeki Değişimler

Göstergeler	Birim	1980	1985	1990	1995	2000	2005
Nüfus Artış hızı	%0	20,65	24,88	21,71		18,28	
Doğurganlık hızı	%	3,41	2,59	2,65		2,27	2,19
Bebek ölümü	‰	126	109	67	43,1	28,9	23,6
Yaşam süresi	Yıl	63	65,5	67,9	68,5	70,4	71,3
Kentleşme hızı	%	43,91	55,54	59,01	62,09	64,90	67,36
İstihdam	%	18,52	20,55	23,38		25,99	41,3
İşsizlik	%			7,4	6,9	6,5	10,3
Sosyal Güvenlikli işgücü	%	0,47	0,56	0,65	0,75	0,84	

Kaynak: Birsen Gökçe(2004,) s.160), Muammer Kaya (www.popülermedical.com,2007), Emre Kongar(2006),: Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000) 2000 Yılı Programı s.36,VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı 2001-2005, Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007-2013, DİE(2005, TÜİK(www.tuik.gov.tr 2007, TÜİK Hanehalkı İşgücü Anketi sonuçları, T.C. Maliye Bak. A.P.K.K.Bşk. Kısa Rapor, İstihdam(26.4.2005), DPT(2007)(www.ekutup.dpt.gov.tr/ekonomi_gosterge/1950-98),İhsan Tunalı(2003,s.27)) yararlanılarak hazırlanmıştır.

Türkiye’de 1980-2005 döneminde sosyal sektörlerden sağlık ve eğitim sektörlerinin gayri safi ve konsolide devlet bütçesinden aldıkları payların oranları aşağıda Tablo 2’de verilmektedir.

Sektörlere ilişkin harcamalar, eğitim ve istihdam olmak üzere iki ana grupta ele alınabilir.

1. Eğitim Sektörüne Yapılan Harcamalar

Türkiye’de GSMH ve Konsolide Bütçede eğitim sektörüne ayrılan pay, Tablo 2’de verilmektedir.

Yukarıda demografik boyutlara ilişkin Tabloda Türkiye'de nüfus hızının artmakta olduğu görülmüştü. Ayrıca, okullaşma oranında yükselme olduğu bilinmektedir. Böyle bir eğilim, eğitim harcamalarının da artmasını gerektirmektedir. Oysa, Tablo 2 incelendiğinde 1990, 1995, 2000 ve 2005 yılına göre GSMH içerisinde eğitim payının 2000 yılında kısmi bir artış gösterdiği, bununla birlikte 1998 yılında zorunlu eğitimin 5 yıldan 8 yıla çıkarılmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Ancak artış oranının gereksinimi karşılayabileceğini söylemek mümkün değildir.

Tablo 3'te görüldüğü gibi, gerek MEB gerekse YÖK bütçelerinde 1995 yılından bu yana gerileme söz konusudur. MEB ya da eğitime ayrılan bütçenin yetersizliği, toplumsal bazı tutum ve davranışlarda kendini göstermektedir. Örneğin, istenilen nitelikte eğitim ve sağlık hizmetleri sağlanabilmiş olsa, sistemle barışık, demokratik ilkelere uyabilen ve demokratik haklarını kullanabilen etkili, verimli bireyler yetiştirilebilirdi. Bu yapılamadığı için, örneğin ülkemizde trafik kazaları 1994'e göre 1998'de %88.3, yaralı sayısı ise % 9.4 artmıştır (DİE 2000, s.78).

İşlenen cürüm, kabahat ve özel kanunlara göre suç toplamına bakıldığında ise 1965-1980 yılları arasında beşer yıllık verilerde bir azalma (1965: 2,638.51, 1970: 1,576.82, 1975:1,130.44, 1985: 585.28) görülürken 1985 yılından itibaren bir yükselme eğilimi gözlenmektedir (1990:799.07, 1995:1,041.06) (DİE: 1998, s.40-41).

Tablo 2-Sağlık ve Eğitim Sektörlerinin GSMH ve Konsolide Devlet Bütçesindeki Payları (%)

Yıllar	GSMH'de Kamu sağlık Harcama Payı(%)	Konsolide Bütçede Kamu Sağlık Harcamalar Payı(%) Bak.'nın Payı	GSMH içinde Tübitak'ın Payı (%)	Konsolide Bütçede Tübitak'ın Payı (%)	GSMH içinde MEB'in Payı(%)	Konsolide Bütçede MEB'in Payı (%)
1980	1.8	8.9	0.11	0.01	11.46	1.20
1985	1.3	8.7	0.10	0.02	8.60	1.67
1990	2.2	12.8	0.11	0.02	2.14	13.21
1995	2.5	11.3	0.12	0.02	1.73	10.17
2000	3.5	9.3	0.12	0.02	2.70	7.13
2005	1.5	15.0	0.10	0.020	3.07	9.53

Kaynak:Baloğlu, 1990,s.111

MEB APK Koordinasyon K. Bşk.(meb.gov.tr.6.01.2007)

T.C.Maliye Bakanlığı 2006 Yılı Bütçe Gerekçesi, 2005.

DPT(2007).http://ekutup.dpt.gov.tr/ekonomik_gosterge_1950-98.

MEB İktisadi İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı(OECD) Türkiye Temel Eğitim Politikası İncelemesi Ön Rapor, Haziran 2005 s.42

Tablo 3 : Konsolide Bütçe İçindeki MEB Bütçesi ile YÖK Bütçesinin Payları

Yıllar	MEB Bütçesinin Konsolide Bütçeye Oranı (%)	YOK Bütçesinin Konsolide Bütçeye Oranı (%)
1980	13.21	
1985	14.10	4.43
1990	14.56	4.37
1995	14.35	4.15
2000	11.36	3.77
2005	10.17	3.44

Kaynak: meb. Gov.tr/stats/ist 2000.

www.boun.edu.tr/about/fact-figures 2006.

Son birkaç yılda özellikle 2006 yılında gençlerde şiddet olayları ve kapkaç vakalarının, nerdeyse hava raporu verilir gibi sıradan haberler niteliğine büründüğü görülmektedir. Eğitim ve suç arasındaki çeşitli neden-sonuç ilişkisine rağmen, eğitimin suç miktarını azalttığı kabul edilmektedir. Türkiye’de de diğer ülkelerde olduğu gibi suç ve suça yönelim, çeşitli yasal düzenlemelerle önlenmeye çalışılmaktadır. Suçun psikolojik ve sosyolojik nedenleri olduğu gibi eğitimin de etkisi büyüktür. Gecekondu bölgelerindeki ekonomik olumsuzluk, kadının çalışma zorluğu, doğurganlık oranının yüksekliği, gençlerin ve çocukların yeterince eğitilmesini sınırlamakta ve engellemektedir(Ereş, 2005).

2. İstihdam Durumu

Türkiye’de doğum ve nüfus artış hızı sürerken işgücünün de artmakta olduğu bir olgudur. Ancak, artan işgücüne karşılık istihdamın aynı oranda artmadığı, hatta işsizlik oranının yükseldiği görülmektedir. Bu durum Türkiye’de istihdam sorununun varlığını göstermektedir. Gürgür’ün de belirttiği gibi, Milli gelir düzeyi açısından 2001 krizi ile iki yıl; istihdam olarak ise beş yıl kaybedilmiş ve hala 2000 sonu düzeyine dönülmesi beklenmektedir. İşgücü piyasası daha zor toparlanmaktadır. Çünkü, ekonominin küçüldüğü dönemlerde, çalışma yaşına gelen nüfusun mola vermediğini; artmaya devam ettiğini vurguluyor. Ekonominin tekrar büyüme sürecine girdiğinde sadece krizde işini kaybedenleri değil, aynı zamanda kriz sırasında işgücü piyasasına çıkanları da istihdam etmesi gerektiği ileri sürülüyor(2006/09). Türkiye’nin Avrupa Birliğine girme

çabalarının sürdüğü bilinmektedir. İstihdam sorununun giderilmesinde bir çözüm olabilecek bu girişiminin, işlerlik kazanması, Avrupa Birliği üyelerinin işgücü ile rekabet edebilecek nitelikte (bilgili, becerili, sağlıklı) işgücüne sahip olması ile olanaklı görülmektedir (Altınışık, 1999, s.202). Eğitim harcamaları kısılarak böyle bir rekabeti yakalamanın mümkün olmayacağını belirtmek gerekir.

Sonuç Ve Öneriler

İçeriden ve dışarıdan kaynaklanan bir dizi ekonomik krize karşın Türkiye, 1990'lı yıllarda yılda %3,5 düzeyinde ortalama denebilecek bir büyüme göstermiştir. Ancak, istihdam ise yıllık %1,5 düzeyinde bir artış gösterebilmiştir. 2001 kriziyle birlikte Türkiye kendini son elli yılın en büyük resesyonu içinde bulmuştur. İki yıllık bir zaman içerisinde işsiz sayısı iki kat artmıştır. İşi olan şanslıların büyük bir çoğunluğunun, gerçek ücretler hızla düşerken yaşam standartlarının da inişe geçtiği görülmüştür. Ücretlerdeki eşitsizliklerin artması ve işi olmayanların sosyal güvenlikten yoksunluğu, sosyal barışı tehdit etmiştir(Tunalı,2003,s.19).

Türkiye, her ekonomik darboğaza girişinin ardından oluşturulan istikrar tedbirlerinde, önceliği ekonomik ve parasal alanlarda iyileştirmeye verdiği için izleyen yıllarda sosyal politikalara dolayısıyla eğitime ayrılan bütçede önemli kısıtlamalara gidildiği görülmektedir. Ekonomiyi ciddi şekilde sarsan 1994 ve 2001 ekonomik krizi, toplumsal kesimleri de olumsuz etkilemiştir(Saygıoğlu ve diğerleri, 2006). Nitekim, Etiler ve arkadaşlarının araştırmasına göre, 2001 krizinin Kocaeli'de işsizlik ve işyerlerinin faaliyetlerini durdurmada artış; kişi başına düşen gelirden azalma; ölü doğum hızında hafif artış; ruhsal rahatsızlıklarda büyük artış gözlemlendiği saptanmıştır(www.dicle. Edu.tr). Oysa, okullaşma oranı, hasta başına düşen hekim sayısı, sosyal güvenlik kapsamındaki birey sayısı, kadınların eğitim düzeyi ve istihdamdaki konumları, günümüzde ülkelerin gelişmişliğini belirleyen önemli sosyal kalkınma ölçütleridir. Bu bağlamda, istikrar tedbirlerinin sosyal politikalara yansımaları açısından Türkiye'de iyileşmeden söz etmek mümkün değildir. Çünkü, Türkiye'de, nüfus artışına karşın GSMH içinde eğitime ayrılan payın artması yerine azaldığı saptanmıştır. Bu durum, birey başına düşen bütçe payını azaltmakta; dolayısıyla, eğitimde kaliteyi, nitelikli insan gücü yetiştirilmesini düşüren, engelleyen bir öğe olarak karşımıza çıkmaktadır. Böyle bir politika izlenmesi de iyi eğitilmemiş bireylerin vereceği hizmette verimliliğin düşmesi sonucunu doğurmaktadır.

Verimliliğin, kalitenin düşük olduğu bir ülkede maliyetlerin yüksekliği, kamu personel harcamalarının fazlalığı, düşük ücretli personel çalıştırılması, iş doyumunun sağlanamaması gibi olumsuz etkiler peş peşe sıralanarak kısır bir döngüyle sürüp gidecektir. O halde, bütün bunları kaynağında çözümlenebilecek, her zaman yapılandan farklı bir strateji izlenmelidir. Bu bağlamda şunlar önerilebilir;

1. Ekonomik krizlerin ardından oluşturulan ekonomik istikrar tedbirlerinde öncelikleri değiştirme yoluna gidilmelidir.

2. Eğitime yapılacak yatırımlar açısından kayıt dışı ekonominin engellenmesi için gerekli önlemler mutlaka alınmalıdır.

3. Bireyin yaşam kalitesini yükseltmek için GSMH içindeki eğitim payından ödün vermektен vazgeçilmelidir. Kısaca ekonomi, insan için olmalı; insan, gözardı edilmemelidir.

4. Ekonomik durgunluğu önleyici, üretime dönük iş alanlarının oluşturulması sağlanmalıdır.

5. Tasarruf bir ilke olarak benimsenirken, savurganlığın karşıtı diye değerlendirilmeli, nitelik düşürülmemelidir. Bütçeden eğitime ayrılacak kaynaklarda kısıtlama yapılarak tasarruf sözkonusu olmamalıdır.

6. Ülke olanakları olabildiğince eşitlikçi bir şekilde değerlendirilmeli; hatta gelir düzeyi düşük olanların yaşam düzeylerinin insani boyutlara getirilmesi lehine iyileştirmeler sağlanmalıdır.

7. Gelişmeyi, kalkınmayı sağlayan bir yatırım unsuru olarak özellikle eğitimden ödün verilmesinden vazgeçilmelidir.

Kaynakça

- Ağır, H., M. Kar(2002). **Türkiye’de Beşeri Sermaye ve Ekonomik Büyüme: Nedensellik Testi(Neo-Klasik Büyüme Teorisi), Bilgi Yönetimi**, www.bilgiyonetimi.org/cm/pages/mkl.
- Altınışık, S. (1997). "**İşsizliğin Çözümlemesinde Eğitimin Rolü**" Çağdaş Eğitim, Yıl 22 Sayı 230-231, Ankara.
- Altınışık, S. (1999). "**Kamu Hizmetinde Toplam Kalite Yönetiminin Sağlanması İçin Etkili Bir Araç Olarak Hizmet İçi Eğitim**". Kamu Yönetiminde Kalite I. Ulusal Kongresi, Ankara, TODAİE, Yayın No.289.
- Aytür, M.(1970). **Kalkınma Yarışı ve Türkiye**, Bilgi Yayınevi, 1.Baskı.
- Baloğlu, Z. (1990). **Türkiye’de Eğitim**, İstanbul, TÜSİAD
- Barro, R.J.(1991). **Economic Growth in aCross-Section of Countries**, Quarterly Journal of Economics, May.
- Becker, G. S.(1992).” **Fertility and Economy**”,Journal of Population Economics, Springer, Vol.5(3), Ağst.
- Bircan, İ. (1984). Türkiye’de Eğitim, İstihdam İlişkisi, **Planlama Dergisi** DPT, Ankara.
- Bircan, İ. (1998). **Eğitimde Maliyet ve Harcamalar**, DPT SPB, Ankara.
- Bulutay, T. (1998). (Editör) **Türk İşgücü Piyasası ile İlgili Yükler ve Politikalar**, DİE Ankara.
- DİE (1998). **75. Yılında Sayılarla Türkiye Cumhuriyeti**, Ankara: T.C. Başbakanlık DİE.
- DİE (2000). **İstatistiklerle Türkiye 1999**, Ankara: T.C. Başbakanlık DİE
- DİE (2005).**İstatistiklerle Türkiye**, Ankara.
- DPT (2000). **Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000) 2000 Yılı Programı** , DPT.
- DPT(2003).**VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı 2001-2005 Sosyal Refahın Arttırılması: İstihdam**, DPT(YBM).
- DPT(2006). **Dokuzuncu Kalkınma Planı(2007-2013)**, DPT.
- DPT(2007).http://ekutup.dpt.gov.tr/ekonomik_gosterge_1950-98 .
- Ereş, F.(2005). "**Eğitimin Sosyal Faydaları: Türkiye-AB Karşılaştırması**", **Milli Eğitim Üç Aylık Eğitim ve Sosyal Bilimler Dergisi Özel Sayı Yıl 33 Sayı 167** Ank: 2005(<http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/167/orta3-eres.htm>.)
- Etiler, N., Ç.Çağlayan, U. Özcan, M.S. Erdoğan, C.I. Yavuz, O. Hamzaoğlu,**2001 Şubat Krizinin Kocaeli’de Sağlık Üzerine Etkileri**, Kocaeli Üni. Tıp Fak., www.Dicle. Edu.tr.
- Gökçe, B.(2004). **Türkiye’nin Toplumsal Yapısı ve Toplumsal Kurumlar**, Ankara:Savaş Yayınevi.
- Gürgür, T.(2006/09).**İktisat Yazıları: İşsizlik Üzerine-3.html**
<http://www.tuik.gov.tr/Preistatistik> Tablo.do?istab id=491
- İKV(2001). **Avrupa Birliği Program ve Ajanslarına Aday Ülke Statüsüyle Türkiye’nin Katılımı**,İst.: Yayın No:164.

- Kaya, M.(2007).**Türkiye’de Yaşamın Birçok Bedeli**
Var(<http://gurgenburanlar.blogcu.com>(4.2.2007).
- Kindleberger, C.P.(1965). **Economic Development**, N.Y.:Mc. Graw Hill.
- Kongar, E.(2006). **21.Yüzyılda Türkiye 2000’li Yıllarda Türkiye’nin Toplumsal Yapısı**, 37. Basım, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Köse, S. (2000): **24 Ocak 1980 ve 5 Nisan 1994 İstikrar Programları Çerçevesinde Yapılan Hukuki ve Kurumsal Düzenlemelerin Mukayeseli Analizi**, DPT-Uzmanlık Tezleri Yayın No. 2508, Ankara:2000.
- Kuruç, B. (1991). "**Turkey a Socio-Economic Profile**" Ankara: A Study Commisioned by UNICEF Turkey.
- MEB(2000).meb.gov.tr/stats/ist.2000.
- MEB(2007).APK Bşk.(6.01.2007).
- MEB(2001).meb.butce payı. Meb.gov.tr.
- MEB(2005). İktisadi İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı(OECD) **Türkiye Temel Eğitim Politikası İncelemesi Ön Rapor**, Haziran 2005.
- Newbold, P. (1988). **Statistics for Business and Economics**. Second Ed. Printils Hall Int.
- Parasız, İ.(1995). **Kriz Ekonomisi Hiper Enflasyon ve Yüksek Enflasyonda Mücadelede Ünlü İstikrar Politikaları ve 5 Nisan 1994 Kararları**, Bursa 1995.
- Psacharopoulos, G. (1977). **Economics of Education: An Assesmentof Recent Methodological Advences and Emprical Results**, Soe. Sch. Inf. 16.
- Psacharopoulos, G. (1981, 1985, 1991,1994). **Return to Education**, The Journal of Human Resources.
- Saygıoğlu, N., H. Bilgin ve S. Arı(2006). **Avrupa Birliği Yolunda Türkiye’nin Dünyadaki Yeri, Türkiye Tekstil Sanayi İşverenleri Sendikası**, <http://www.tekstilisveren.org>.
- T.C. Maliye Bakanlığı(2005). **A.P.K.K.Bşk. Kısa Rapor, İstihdam**, 26.4.2005.
- T.C.Maliye Bakanlığı(2005). **2006 Yılı Bütçe Gerekçesi**, Ank.:Ekim 2005.
- TCMB (2000). **Yıllık Rapor 1999**, Ankara, TCMB.
- TTB(2003). **2001 Ekonomik Krizinin Toplum Sağlığı Üzerine Etkileri**, Ank: Mart, 2003.
- Tunalı, İ.(2003). **Türkiye’de İşgücü Piyasası ve İstihdam Araştırması**(Avrupa Komisyonunu sunulmak üzere İngilizce olarak hazırlanan rapordan Türkçe’ye çevrilmiştir). Türkiye İş Kurumu, Ank.
- TÜİK(1988-2006).**Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçları**, İstatistikleri, Ank.
- TÜİK(2007).<http://www.tuik.gov.tr>.
- TÜİK(2007).**Haber Bülteni Hanehalkı İşgücü Araştırması 2006 Aralık Dönemi Sonuçları** (Kasım, Aralık 2006, Ocak 2007), Sayı:38.
- Woodhall, M. (1980) **Cost Benefit Analysis in Educational Planning**. Tournai: Less Presses de Credit. www.boun.edu.tr/about/fact-figures 2006.